

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

ADANA İLİNDE PAMUK TARIMI ve ADANA
HACI SABANCI ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDEKİ
TEKSTİL FABRİKALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. M. Dursun ÇİTÇİ

HAZIRLAYAN

Tayfun YILMAZ

ELAZIĞ-2010

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

ADANA İLİNDE PAMUK TARIMI ve ADANA
HACI SABANCI ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDEKİ
TEKSTİL FABRİKALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez/...../2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman

Üye

Üye

Doç. Dr. M. Dursun ÇİTÇİ

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü yönetim kurulu'nun/...../..... tarih vesayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Erdal AÇIKSES
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**ADANA'DA PAMUK TARIMI VE
ADANA HACI SABANCI ORGANİZE SANAYİ
BÖLGESİ'NDEKİ TEKSTİL FABRİKALARI**

Tayfun YILMAZ

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler

Coğrafya Anabilim Dalı

Elazığ - 2010 Sayfa V + 66

Adana ili 35° - 38° kuzey enlemleri ile 34° - 36° doğu boylamları arasında, Akdeniz Bölgesi'nde yer almaktadır.

Adana ilinin Kuzeyinde Kayseri, doğusunda Kahramanmaraş ve Gaziantep, batısında Niğde ve Mersin güneydoğusunda ise Hatay illeri bulunmaktadır. 14.030 km² yüz ölçümüne sahip olan ilin merkez dahil 15 ilçesi, 46 belediyesi, 550 köyü bulunmaktadır.

Cumhuriyet'ten önce Adana ilinde tarımsal faaliyetler yok denecek kadar azdı. 1956 yılında Seyhan Barajı'nın açılması, tarımsal mücadelenin başlaması 1970'li yıllarda sulama kanallarının açılması, 1980'li yıllarda II. ürün uygulamasının başlamasıyla pamuk tarımı yapılan alanlar büyük ölçüde artmıştır. Polikültür tarımın yaygın olarak yapıldığı bu ovada pamuk tarımındaki gelişmelerin belirlenmesi ve pamuk tarımının Adana sanayisine olan etkisinin araştırılması yapılacaktır. Adana ilindeki pamuk tarımı ve tekstil fabrikaları Adana ilinin gelişmesinde öncü sektör olmuştur.

Bu çalışmada araştırma alanının yeri, sınırları belirtildikten sonra Adana ilinin Türkiye pamuk tarımı ile tekstil sanayisi'ndeki yeri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi'ndeki Tekstil Fabrikaların üretim, ihracat,, kuruluş bilgileri ile Adana Türkiye ekonomisine katkıları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Adana, Pamuk, Tekstil

SUMMARY

MASTER THESIS

THE COTTON AGRICULTURE AND THE TEXTILE FACTORIES IN

ADANA HACI SABANCI ORGANIZED INDUSTRIAL AREA

Tayfun YILMAZ

The University Of Fırat The Enstitü Of Science

The Department Of Geography

Elazığ - 2010 Page V + 66

Adana is situated in Mediterranean Region between 35° - 38° Northern Latitude and 34° - 36° Eastern Longitude. Adana is neighboring with Kayseri on the North, on the east Kahramanmaraş and Gaziantep, on the west Niğde and İçel, on the Southeast with Hatay. The city has 14.030km square of acreage and 15 districts included the center., 46 local municipalities and 550 villages.

Before the declaration of the republic, the agricultural activities were nearly at zero percent. With the opening of Seyhan Dam in 1956 the agricultural works have started. In the 70's with the opening of watering facilities, in the 80's with the start of the second crop activities, agriculture on Adana's economy and the effects on the industrial developments will be discussed where there is multicultural cultivation of cotton and textile factories in Çukurova had leading roles in Adana's development.

In this study the data about the role in Turkey's cotton agriculture and textiles industry is given. The textile factories in Adana Organized Industrial Area, Production of them and their role in Turkey's and Adana's economy are stated in this study.

Keywords are; Adana, Cotton, textile

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
SUMMARY.....	III
İÇİNDEKİLER.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	VI
GRAFİKLERİN LİSTESİ.....	VII
HARİTALAR LİSTESİ.....	VIII
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	IX
ÖNSÖZ.....	X
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları.....	1
1.2 Doğal Ortam Özellikleri.....	6
1.3 Araştırmanın Amacı	7
1.4 Metot ve Malzeme.....	9
1.5 Daha Önce Yapılmış Çalışmalar.....	10
İKİNCİ BÖLÜM.....	12
2. ADANAİLİNDE PAMUK TARIMINI ETKİLEYEN COĞRAFİ ÖZELLİKLER	12
2.1 Yeryüzü Şekilleri.....	12
2.2 İklim Özellikleri.....	14
2.3 Hidrografik Özellikler.....	18
2.4 Toprak Özellikleri.....	20
2.5 Nüfus Özellikleri.....	21
2.6 Devlet Desteği.....	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	27
3. ADANA İLİNDE PAMUK TARIMI	27
3.1 Adana ilinde Pamuk Üretim Alanlarının Dağılımı.....	27
3.2 Adana İlinin Türkiye Pamuk Üretimindeki Yeri	32
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	36
4. HACI SABANCI ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ	36
4.1 Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluşu ve Gelişmesi.....	36
4.2 Dünya’da ve Adana’da Tekstil Sanayinin Gelişimi.....	44
4.3 Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi’nin Yeri, Konumu, Kuruluşu Tesislerin Sektörel Dağılımı.....	49
4.4 Adana Organize Sanayi Bölgesi’nin Türkiye Tekstil Üretimindeki Yeri.....	56
BEŞİNCİ BÖLÜM	58
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	58
KAYNAKÇA	63
Özgeçmiş	66

TABLOLARIN LİSTESİ

Tablo 1: Tekstil Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Oranları.....	8
Tablo 2: Adana ili Ekili Dikili Anlanlarının İlçelere Göre Dağılımı (Ha).....	13
Tablo 3: Adana ilinin Ortalama Sıcaklık Tablosu.....	15
Tablo 4: Adana ilinin Ortalama Yağış Tablosu.....	17
Tablo 5: Adana İl, İlçe, Belde, Köy Nüfusları.....	22
Tablo 6: Türkiye'nin Dünya Pamuk Üretimindeki Yeri.....	28
Tablo 7: Tarım Alanlarının Ülke ve İl İtibariyle Toplam Tarım, Tarla, Nadas, Sebze Bahçeleri ve Meyve Bahçeleri Olarak Dağılımı (Da).....	30
Tablo 8: Bölgeler İtibariyle Türkiye Lif Pamuk Üretimi.....	33
Tablo 9: Bölgeler İtibariyle Türkiye Pamuk Ekim Alanları.....	33
Tablo 10: Adana İli ve İlçelerinin Ekim Alanı, Hasat Alanı, Üretim Alanı ve Veriminin 2006, 2007, 2008 Yılı Karşılaştırmaları.....	34
Tablo 11: 2008 Yılı Türkiye, Akdeniz Bölgesi ve Adana İli Pamuk Ekim Alanı, Hasat Edilen Alan, Üretim ve Verim Karşılaştırması.....	35
Tablo 12: 2004 Yılı Yatırım Programına Göre Devam Eden Organize Sanayi Bölgelerinin Bölgelere Göre Dağılımı.....	40
Tablo 13: 2004 Yılı Yatırım Programına Göre Devam Eden Organize Sanayi Bölgelerinin Doluluk Oranı.....	41
Tablo 14: 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanununun Yürürlüğe Giriş İtibariyle Türkiye'de Kurulu Bulunan Organize Sanayi Bölgelerinin Adet, Faaliyet Durumu, Parsel ve Üretim Durumları.....	41
Tablo 15: Dünyada Pamuk İpliği Kapasiteleri (1997).....	47
Tablo 16: Türkiye'de Yıllar İtibari İle Ring ve OE - Rotor İplik Yatırımları.....	48
Tablo 17: Pamuk İpliği Üretimi ve Kapasite Kullanım Oranları.....	48
Tablo 18: Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesindeki Fabrikaların Faaliyet Kolları.....	53
Tablo 19: Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesindeki Fabrikaların Tekstil Fabrikalarının Üretim Konusu ve İstihdamları.....	55

GRAFİKLERİN LİSTESİ

Grafik 1: Adana ilinin Yıllık Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı Oranı.....	6
Grafik 2: Adana İlinin Ana Jeomorfolojik Birimlere Bölünüşü.....	14
Grafik 3: Adana ilinin Ortalama Sıcaklık Grafiği.....	16
Grafik 4: Adana ilinin Ortalama Yağış Grafiği.....	17
Grafik 5: Adana ilinin Arazi Dağılımı Grafiği.....	29
Grafik 6: Adana’da Tarım Arazisinin Dağılımı.....	29
Grafik 7: Organize Sanayi Bölgelerinde Faaliyet Gösteren İşyerlerinin Sektörel Dağılımı.....	42

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita 1: Araştırma Alanlarının Lokasyon Haritası.....	2
Harita 2: Çukurova'nın Jeomorfolojik Haritası.....	4
Harita 3: Türkiye'nin Başlıca Pamuk Üretim Alanları.....	27
Harita 4: Adana İli 2008 Yılı Pamuk Üretiminin İlçelere Göre Pamuk Üretim Oranları.....	35
Harita 5: Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesindeki Tekstil Fabrikalarının Dağılımı.....	44

FOTOGRAFLARIN LİSTESİ

Fotograf 1: Pamuk Tarımında Sulama.....	19
Fotograf 2: Adana’da Pamuk Tarlalarından Bir Görünüm.....	21
Fotograf 3: Hasat Edilmeye Hazır Pamuk Tarlası.....	24
Fotograf 4: Pamuğun Damlama Sistemiyle Sulanması.....	31
Fotograf 5: Tekstil Sanayinin Gelişmesinde Etkili Olan Makineler.....	44
Fotograf 6: Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi.....	49
Fotograf 7: Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi Artıma Tesisleri.....	51
Fotograf 8: Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi’nde İplik Fabrikası.....	56

ÖNSÖZ

Pamuk tarımı ve tekstil ülkemizin önde gelen gelir kaynaklarından birisidir. Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte Çukurova yine önemli bir merkez olarak varlığını hissettirmeye başlar. Mustafa Kemal Atatürk 1918'de Çukurova'ya geldikten sonra ova-nın potansiyelini fark eder üstlerine rapor eder ve sonraki yıllarda bu bölgeye ayrı bir önem verir. Bu geniş ve verimli ovada sulamanın ve üretimin artırılması için Seyhan Barajı kurulur ve ova sulanmaya başlar, şehrin çehresi değişir. Çileli göçlerle gelip pamuk toplayan işçiler yerini yavaş yavaş makinelere bırakır. Pamuk sadece çiftçileri değil, aynı zamanda, pamuğu hammadde olarak kullanan çeşitli sanayi kollarını da etkilemektedir.

Bugün Dünya'da söz sahibi olduğumuz pamuk, ihracatımızda da önemli bir paya sahiptir. Ayrıca Lokomotif sektörlerimizden olan tekstil ve konfeksiyon başta olmak üzere birçok sanayi dalının hammaddesini oluşturmakta, nüfusumuzun bir bölümü pamuk üretimi, tekstil ve konfeksiyon faaliyetlerinde çalışmaktadır.

Eski bir tarihe sahip olan Adana büyüyüp gelişmesini bereketli topraklara ve elverişli iklim koşullarına borçludur. 19. yy'da başlayan pamuk pamuğa dayalı sanayi ve ticari yaşamı Adana'yı Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk sanayileşen şehirlerden biri haline getirmiştir. Sonraki yıllarda girişimcilere kolaylık sağlamak, sanayiye dağınıklıktan kurtarmak verimli arazileri sanayi bölgeleri haline gelmesini önlemek, planlı şehirler kurmak için organize sanayi bölgelerinin en büyüklerinden biri bu şehrin 20 km doğusuna kurulmuştur.

Bu çalışmada pamuğun tarihçesi, yetiştirilmesi, işlenmesi ve pazarlanması anlatılacaktır.

Pamuk bitkisi yaygın ve zorunlu kullanım alanıyla oluşturduğu iş imkanlarıyla ülkeler için önemli bir ekonomik değere sahiptir.

Çalışmalarımız sırasında bilgi ve destek veren tüm kamu ve kuruluşlarına Adana organize sanayi bölgesi çalışanlarına Çukurova çiftçisine teşekkür ederim. Yrd. Doç. Dr. Ayşe ÇAĞLAYAN'a hoşgörüsü, anlayışı ve gerekli önerileri ile çalışmanın tamamlanmasında önemli katkıları olan sayın Doç. Dr. M. Dursun ÇİTÇİ ve bölüm başkanımız Prof.Dr. Saadettin TONBUL'a teşekkür ederim. Ayrıca Coğrafya bölümündeki tüm öğretim elemanlarına teşekkür ediyor, rahmetli hocam Prof. Dr. H. Hilmi KARABORAN'ı minnetle anıyorum.

Çalışmam esnasında bana vermiş oldukları destekten dolayı aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları

Adana, Türkiye'nin güneyinde, Akdeniz Bölgesi'nin doğusunda yer alan 14.030 km² yüz ölçüme sahip olan ilimizdir. Yeni kurulan ilçeleriyle birlikte 15 ilçesi, 46 belediyesi ve 550 köyü bulunmaktadır. Adana kuzeyde Kayseri, doğusunda Gaziantep ve Kahramanmaraş, batısında Niğde ve Mersin, güneydoğusunda ise Hatay illeriyle çevrilidir.

Matematik Konum olarak 35° - 38° Kuzey enlemleri ile 34° - 36° doğu boylamları arasında kalan ilin Aladağı, Ceyhan, Feke, İmamoğlu, Karaisalı, Karataş, Kozan, Pozantı, Saimbeyli, Tufanbeyli, Yumurtalık, Yüreğir, Seyhan ve Çukurova ilçeleri bulunmaktadır.

Adana, Nil Deltası'ndan sonra Akdeniz Havzası'nın en büyük deltası olan Çukurova Deltası'nda yer almaktadır.

İlk çağda Adana, Anadolu'yu baştan başa geçerek Gülek boğazından Tarsus'a inen yol üzerinde bir konak yeri idi. Hitit tabletlerinden Hititler döneminde kent ve çevresinde Kizzuvatna Krallığı'nın egemen olduğu anlaşılmaktadır. Yöre, M.Ö. 16.yy'da Hitit Federasyonu'na, Hitit Devleti yıkıldıktan sonra Çukurova'da kurulan Kue krallığına bağlandı. M.Ö. 9.yy sonlarına doğru Asur, M.Ö. 6.yy'da Pers, M.Ö. 333'te Büyük İskender'in egemenliğine girdi. İskender'in ölümünde (M.Ö.323) sonra da Selefkiler'e bağlandı. M.Ö. 66'da Romalı konsül Pompeius tarafından ele geçirildi. Roma ve Bizans dönemlerinde, elverişli konumu nedeniyle önemli bir ticaret merkezi durumuna gelen 704'de Halife Abdülmelik tarafından Emevi topraklarına katıldı. Abbası halifesi Harun Reşit eski ilkçağ kalesini (Adana Kalesi) yeniden yaptırdı. IX.yy'da Adana Çukurova'nın önemli bir kültür ve ticaret merkezi durumundaydı. Aynı yy'da Yazman adlı bir Türk komutan bölgeyi yarı bağımsız yönetti. Bölge daha sonra Mısır'daki Torunoğulları'nın eline geçti.

Harita 1 : Araştırma Alanının Lokasyon Haritası

Bizanslılar, Abbasiler'in zayıf düşmesinden yararlanarak 10. yüzyılın başlarında kenti yeniden topraklarına kattılar. Alparslan'ın Malazgirt Zaferi'ni (1071) izleyen yıllarda Adana Selçuklular'ın egemenliğine girdi (1083 - 1097). Bu dönemde Çukurova'ya doğudan gelen bir çok Türk boyu yerleşti. 1097 Haçlı seferiyle Adana'da Selçuklu egemenliği sona erdi. 14. yy'nin ilk yarısında Memlukluların eline geçen Çukurova'ya çok sayıda Türkmen oymağı yerleştirildi. 1352'de yöreye Memluklulara bağlı Türkmen Beylerinden Yüreğiroğlu Ramazan Bey egemen oldu.

Ramazanoğulları Beyliğinin merkezi Adana idi Ramazanoğulları'nın yönetiminde kent genişledi, Camiler, Hanlar, Kamu binalarıyla süslendi. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi (1517) sırasında Osmanlı topraklarına katılan Adana'yı 1608'e kadar yine Ramazanoğulları yönetti. 1672'de Adana'ya uğrayan Evliyaçelebi kente ilişkin ayrıntılı bilgi verir. Adana, 19 yy'ın ortalarına doğru Osmanlı devletine karşı ayaklanan Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından ele geçirildi ve Mısır ordusunun karargahı olarak kullanıldı. Londra Antlaşmasıyla (1840) Osmanlılara geri verildi. 1867'deki yönetsel düzenlemede vilayet oldu. 1886'da Mersin - Adana demiryolunun açılması pamuk tarımının ve kentin ekonomisinin canlanmasına, nüfusun artmasına neden oldu. Ermenilerin 1909'daki ayaklanma girişimleri bastırıldı. I. Dünya Savaşı sırasında (1914 - 1918) Toros ve Gavur dağı tünelleri ve Bağdat demiryoluyla kent İstanbul ve Suriye'ye bağlandı. I. Dünya Savaşı sırasında 24 Aralık 1918'de Fransız birlikleri, işbirlikçi Ermeni çeteleriyle Adana'yı işgal etti. Türk Milis kuvvetlerinin şiddete direnmesi, işgalcilerin önemli kayba uğramalarına neden oldu. 20 Ekim 1920'de imzalanan Ankara itilafnamesi hükümleri uyarınca 5 Ocak 1922'de Fransız işgal kuvvetleri kentten çekildi. Bu tarih halen Adana'nın kurtuluş günü olarak kutlanmaktadır.

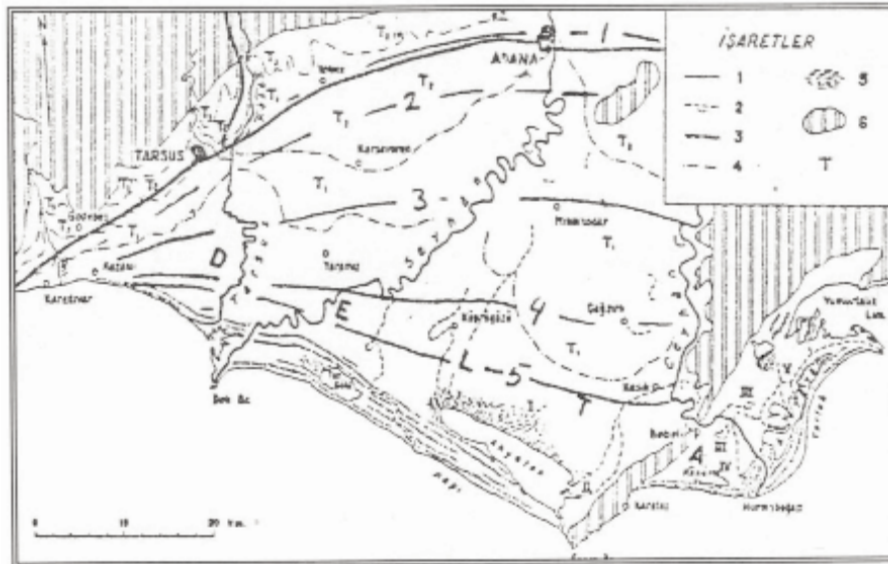
Adana ismine en eski yazılı kayıtlara göre ilk defa Anadolu'nun köklü medeniyetlerinden olan Hititlerin kavak hitabelerinde rastlanmaktadır. Bu kitabelerde Adana ve çevresinden Uru Adania (Adana beldesi) olarak söz edilmektedir. Yöreye M.Ö. yaşayan kavimlerin Danuna ismini verdikleri kayıtlarda mevcuttur. Hitit etkisinde kalan Fenikeliler, tarım ve bitki tanrılarının ismi olan Adonis'i bereketli topraklardan dolayı Adanaya isim vermişlerdir. Türkler Torosları aşıp güneye indiklerinde buraya Çukurova adını vermişler. Çukurova'nın tarihteki adı Klikya'dır. Klikya ise adını kireç yataklarından almıştır.

Delta ovalarında Çukurova'nın deniz seviyesinin günümüzden yaklaşık 15000 - 18000 yıl kadar önce son glasyal döneme rastladığı ve deniz seviyesinin günümüzdeki seviyesine nazaran -90, -95 metre kadar alçakta olduğu dönemde akarsuların getirdiği çeşitli boyuttaki mazemelerin yığılması ve daha sonra deniz seviyesinin yavaş yavaş yükselerek bu günkü duruma gelmesi ile oluşmuş karmaşık bir yapı göstermektedir. Deniz seviyesinin çekildiği dönemlerde eski alüvyal dolgular, birikinti konileri ve hatta

kolüvyal depolar yarılmış , deniz seviyesinin günümüzden 7000 - 5000 yıl kadar önce bir kaç metre yükseldiği dönemlerde ise boğulmalar meydana gelmiştir. Bu arada akarsuyun yük ve rejiminde meydana gelen değişmeler, akarsuların delta üzerinde hareket etmelerine, farklı yataklardan gelişme göstermelerine ve denize dökülmelerine neden olmuştur. (Harita 2)

Çukurova Toroslarla Akdeniz arasında yer almaktadır. Bu ova Türkiye'nin deniz seviyesine yakın düzlüklerinin en büyüğüdür. Buna genel adıyla Adana ovaları adı verilir. Tarihsel açıdan incelendiğinde ise Hititler, Adana çevresindeki ovalara ve geniş düzlükleri kuşatan geniş dağlara Kizzuvadna bölgesi adını vermiştir. Roma ve Bizans dönemlerinde ise aynı konum Kilikya (Cilicia) Bölgesi olarak tanınıyordu. (Harita 2)

Toros kıvrımları III. zaman ortalarında düzleştirilip, üzeri Miyosen denizi tarafından örtülünce, burası kireçli-killi tortulların çökme alanı olmuştur. Bundan sonra dağın eksenli Pliyosen'de yükselmiş ve yeni aşınım devresi Toros'un kıvrımlı temeli ile bu örtü tortullarını beraber düzleştirmiş, düzleşme yüzeyi iç kısımda yükselirken güneye doğru deniz altına dalmış ve monoklinal bir görünüş almıştır. Kuvaterner'de dağlardan inen akarsuların (başta Seyhan, Ceyhan ve kolları ile Tarsus Çayı) alüvyonları, sıg denize doğru yayılmış ve müşterek bir delta meydana getirerek kara alanı genişletilmiştir. Dolgu tabakları birçok kesimde meydana çıkmaktadır. Orta kesimde ise Miyosen arazisi güneye doğru ilerlemektedir. Bu nedenle Adana Ovası gerçekte iki ayrı kısma ayrılmış bulunmaktadır.

Harita 2: Çukurova'nın Jeomorfoloji Haritası ve Çukurova Deltası'nın Oluşum Aşamaları (Eriç, 1955 ve Göney, 1976'dan).

(Lejant açıklaması; 1- bugünkü yatak, 2- terk edilmiş akarsu yatakları, 3- kumul setleri 4- taraça sınırları, 5- bataklıklar, 6- yerlikaya, T- taraça seviyeleri, 1,2,3,4,5- farklı bölgelerdeki kıyı çizgisi)

Jeomorfoloji haritasında görüldüğü gibi bugünkü yatak terk edilmiş akarsu yatakları, taraça sınırları, bataklıklar zaman içerisinde farklılıklar gösterilmiştir.

Ovanın Çukurova olarak bilinen batı bölümü, Adana kuzeyindeki Seyhan nehrinden, doğuda ise Misis'ten (Yakapınar) başlar ve Ceyhan Irmağı'nın aşağı havzası etrafında denize kadar uzanır. Bu kesimde ovanın yapısı monotondur ve alüvyonların kalınlığı fazladır. Çukurova, güneyde kıyı göllerine kumullar (tortul) ile sona erer. Eski temel alüvyollar altında kalmıştır ve Karataş Burnu yakınındaki tepe dışında görülmez.

Gerçek Çukurova ve gerekse Yukarıova bölümlerinde çeşitli tipte ovalar ayırt edilebilir. Bunlar arasında ilk dikkati çekenler kıyı ovaları, eski ve yeni delta ovaları, taşkın ovaları ve etek ovalardır. İskenderun Körfezi kıyıları ile ova arasına Misis Tepeleri genel adını verebiliriz. Buradan dik dağlık bir alana girilir. Bu alan doğuda Toprakkale - İskenderun demiryolu ve karayolunun geçtiği bir oluk ile Amanoslar'dan ayrılır.

Daha önce de ifade edildiği üzere Adana Ovaları'nın batıda kalan bölümü Tarsus, Seyhan ve Ceyhan ırmaklarının ortak deltasıdır ve bu kesime Çukurova adı önemli bir kültür ve liman şehri durumunda olan Tarsus şehriydi. Ancak bu şehir günümüzde denizden bir hayli içerde kalmış, liman şehri niteliği kaybolmuştur. Çukurova kendi içinde akarsular esas alınarak bölümlere ayrılır. Örneğin Mersin'den başlayarak Tarsus Çayı'na kadar olan kısma **Tarsus Ovası (850 m²)** Tarsus Çayı ile Seyhan Irmağı arasındaki kesime **Berdan Ovası (400 km²)**, Seyhan ve Ceyhan Irmağı arasındaki kesim **Yüreğir Ovası**, Ceyhan Irmağı ile MisisTepeleri arasındaki kesime ise **Misis Ovası** adı verilmektedir (Göney, 1976,s. 1-2). Bu ovalar büyük ölçüde Kuvaterner'in Holosen döneminde oluşmuştur.

Buna karşılık Misis (Yakapınar) doğusunda yer alan ve Çukurova'dan daha yüksek olan Adana Ovaları doğu bölümüne ise **Yüksek Ova** ya da **Yukarı Ova** adı verilir. Pleistosen'de oluşmuş bu kesim Ceyhan vadisi etrafında, Ceyhan yakınlarından başlayarak doğuda Osmaniye, Kuzeyde Kadirli ve Kozan önlerine kadar uzanır. Ovanın bu kısmı, hemen hemen Çukurova kadar büyüklükte olmakla beraber, doğrudan doğruya denize açılmaz. (Ceyhan 30 m, Kadirli 100 m yüksekliğindedir). Yukarı Ova da kendi arasında bölümlere ayrılabilir. Ancak burada bölümlenme akarsulara göre değil, ovaların ortalarındaki veya kenarlarındaki şehirlere göre yapılmıştır. Örneğin Kadirli, Kozan Osmaniye ve Ceyhan ovaları gibi (Ceyhan Ovası 2050 km², Kadirli Ovası 600 km²,

Kozan Ovası 530 km² yüzölçümündedir). Doğu Kilikya alanına karşılık gelen bu kesimin eski idari merkezi ise Anavarza'dır.

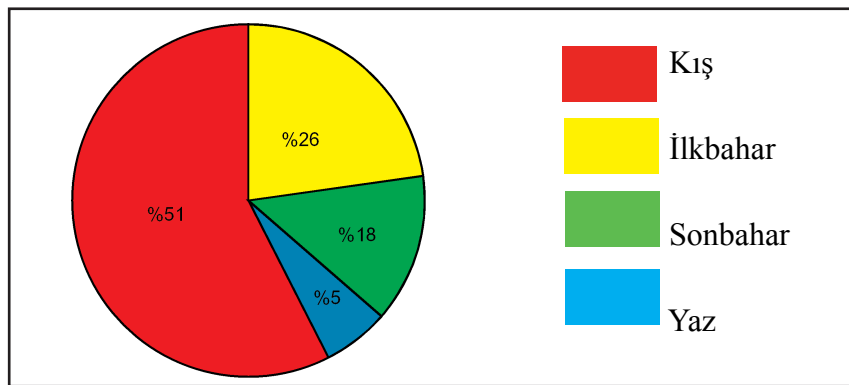
Gerek Çukurova ve gerekse Yukarıova 5000 km²'yi biraz aşan toplam yüzölçümleriyle ülkemizin en önemli tarım arazilerinden birini oluştururlar. Deniz düzeyine yakın oluşları ile kuzey ve kuzeydoğudan gelen soğuk hava baskınlarına kapalı oluşları yılda iki üç ürün alınabilmesine yol açmış ve büyük bir tarımsal ürün çeşitliliği ortaya çıkmıştır. Öte yandan ovalar zincirinin bereketli topraklarına dayalı olarak büyük şehirler kurulmuş, yine tarımsal üretime dayalı sanayi kuşakları oluşmuştur. (Arınç, 2006,s.117-119)

1.2 Doğal Ortam Özellikleri

Akdeniz Bölgesi, Antalya ve Adana bölümleri olmak üzere ikiye ayrılır. Adana ili Adana Bölümü'nde yer almaktadır. Verimli tarım alanlarının fazla olması, sanayinin gelişmesi ve ulaşım imkanlarının iyi olması sonucunda Adana ili bölümün en gelişmiş en fazla nüfuslanmış ilidir.

İl topraklarının %27'sini Adana Ovası kaplamaktadır. Bu havzanın güneyine Çukurova kuzeyde kalan kısmına Anavarza denir. Bu iki ovayı Misis Dağları ayırmaktadır. Tepe özelliği gösteren bu dağların en yüksek yeri 770 metredir. Çukurova Türkiye'nin en geniş delta ovasıdır. Bu delta Seyhan, Ceyhan nehirleri ve Berdan (Tarsus) Çayı'nın getirdiği alüvyonlardan oluşmuş karışık bir yapılı bir ovadır.

Adana dolayısıyla Çukurova Akdeniz iklimi özelliklerini taşımaktadır. Yaz mevsimi sıcak ve kurak, kış mevsimi ılık ve bol yağışlıdır. Ortalama yıllık yağış miktarı 746 mm dir. Yılın ortalama 74 günü yağışlı geçmektedir.

Kaynak : DMİ Genel Müdürlüğü

Grafik 1: Adana'nın Yıllık Yağış Miktarının mevsimlere Dağılışı Oranı

Yaz mevsiminde hava nemle yüklü olmasına rağmen bazı yıllar hiç yağış düşmediği görülür. Yaz mevsiminde dinamik nedenli yüksek basınç merkezinin etkisinde kalmaktadır. Yağışlar gezici kütlelerin karşılaşmasıyla oluşur. Adana ilinin 37 yıllık ortalama sıcaklığı 18. 7°C olarak tesbit edilmiştir. En soğuk ay Ocak, en sıcak ay Ağustos'tur. Ocak ayı sıcaklık ortalaması 9°C Ağustos ayı sıcaklık ortalaması ise 28°C dir.

Ovanın sıcak olmasına rağmen ilin topraklarında yükselti ve yüzey şekillerine göre iklim şartları çok değişmektedir. Dağlık kesimler ovaya göre daha çok yağış almaktadır. Ovada ender olarak görülen kar yağışları dağlarda erken başlar ve uzun süre kalır. Adana'nın 195,6 günü yaz günü özelliği taşımaktadır. Bu günlerin 134.4'ü ise tropik gün olarak belirlenmiştir.

Adana çevresindeki bitki örtüsü Akdeniz iklimi özelliklerini taşımaktadır. Çukurova'nın kuzeyinde yükselen Toros dağları'nın 700 - 800 metre yüksekliğe kadar kısa boylu bodur ağaçlardan oluşan makiler yaygındır. Ancak yerleşmelerin ve tarım alanlarını yeraldığı alçak düzlüklerde doğal bitki örtüsü beşeri etkilerle büyük tahribe uğramış, hatta bazı yerlerde tamamen ortadan kalmıştır. Bu yerleri daha önceleri dayanıklı kızılçam ve meşe türlerinden oluşan ormanlar oluştururken, ormanların yok edilmesiyle makiler ortaya çıkmıştır.

Bu bölgedeki uzun şiddetli yaz kuraklığı bitki çeşitliliğini azaltmıştır. 2800 metreden sonra Alpin çayırlara rastlanmaktadır.

Çukurova'nın geniş düzlükleri kuzeyindeki dağlık alan, akarsuları, gölleri ve iklimi eskiden buraların beşeri hayat için uygun bir doğal ortam oluşturmalarına neden olmuştur. Geniş düzlükleri ve limanlar ulaşım imkanları bu durumu oldukça kolaylaştırmıştır.

1.3 Araştırmanın Amacı

Pamuk insanların yaşamında çok önemli yer alan temel gıda maddeleri gibi temel ihtiyaç maddelerinden biridir. Çağlar boyunca en ilkel toplumlardan en modern toplumlara kadar insanlar hep en güzel giysilere sahip olmak için çalışmışlardır.

Günümüzde elliden fazla sanayi kolunun ham madesini oluşturan pamuk, toplumların sosyo - ekonomik yapısına bağlı olarak Dünya'daki üretiminde önemli değişimler göstermiştir. Dünya pamuk üretiminin %75'i Çin, ABD, Hindistan, Pakistan, Özbekistan ve Türkiye tarafından oluşturulmaktadır.

Türkiye ekonomisinde tarım ve sanayi en önemli ekonomik faaliyetleri oluşturmaktadır. Türkiye'nin coğrafi yapısı, iklim özellikleri ve üretim potansiyeli ile dünya ekonomisinde önemli bir orana sahiptir. Günümüzde Dünya nüfusunun yarısına yakının tarımla uğraştığını ve üretilen ürünlerin sanayi kollarının ham maddesini oluşturduğu gözlenmektedir.

Türkiye, dünya pamuk ekim alanlarının yaklaşık %2.2'sini üretimin ise %4,4'ünü oluşturmaktadır. Pamuk üretimdeki bu fazlalık dekara lif veriminin Dünya ortalamasının üstünde olmasından kaynaklanmaktadır. Günümüzde Amerika'nın upland grubu pamukları, eskiden yetiştirilen yerli pamuğun yerini almıştır. 1932'de Türkiye'de ekilen pamukların çoğu (%75'i) yerli pamuklardır. (Özkan, 2002, s.185) Türkiyede pamuk üretimi, genelde Ege, Antalya, Çukurova ve Güneydoğu Anadolu'da yoğunlaşmıştır. Bilindiği gibi pamuk sadece geniş bir nüfus kitlesinin geçim kaynağı değil aynı zamanda tüm yurt ekonomisinin en güçlü dayanağını oluşturmaktadır Türkiye'de üretilen pamuk ve pamuklu tekstil ürünlerimize Avrupa ve Dünya pazarlarında büyük ilgi gösterilmektedir. Son 10-15 yıl içinde Türkiye'nin tüm dış satım gelirlerinin 1/3 kadarı yalnız pamuk ve pamuklu ürünlerden sağlanmıştır.

Türkiye'nin tekstil ve konfeksiyon sektörü AB'nin en büyük, dünyada ise dördüncü büyük iplik dokuma, boya - terbiye ve konfeksiyon kapasitesine sahip olmuştur. Tekstil sektörünün istihdama olan katkısı oldukça yüksek düzeydedir. Bu sektörde 2,5 milyon kişi doğrudan, 10 milyona yakın kişi de dolaylı olarak çalışmaktadır.

Tekstil sektörünün ülkemiz ekonomisindeki yerini aşağıdaki rakam ve oransal değerler daha iyi açıklamaktadır.

	Oran %
Toplam Üretimdeki Payı	10
Sanayi Üretimindeki Payı	14
İstihdam Üretimdeki Payı	20
Toplam İhracat İşindeki Payı	28
Toplam İthalat İşindeki Payı	8

Kaynak:(<http://www.tesktilisveren.org.tr/dergi/2005/şubat/araştırma/html.>)

Tablo 1: Tekstil Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Oranları

Yukarıda Türkiye ekonomisindeki öneminden söz edilen pamuk ve tekstil sektörünün bir bölümü de pamuk adıyla özdeşmiş Çukurova’da yetiştirilmektedir.

Toros dağları ile Akdeniz’in doğusu arasında kalan Seyhan, Ceyhan ve Berdan nehrinin alüvyonlarının oluşturduğu Çukurova, Türkiye’nin en önemli 1.403.000 hektarlık arazisinin %38,5’ini tarım toprakları oluşturmaktadır. Bu oran yaklaşık Türkiye Tarım topraklarının %2,5’ne karşılık gelmektedir.

Bu araştırmanın amacı artan pamuk ekim alanlarımızla birlikte, pamuk ürünleri tüketimimizde hızla artmaktadır. Bu tüketim artışı devam ettiği sürece bu artan üretim bile tüketimimizi karşılamaya yetmiyecektir. Bundan dolayı pamuk tarımının güncelliğini korumak üretim maliyetlerini düşürmek pamuğun kârlılığının artırılması için yapılması gerekenler araştırılacaktır. Özellikle üretim maliyetlerinin düşürülmesi için gereğinden fazla kullanılan su, gübre ve ilaç gibi üretim girdilerinin marjinal kullanılması sağlanmaktadır.

Sınırları yukarıda belirtilen Çukurova’da polikültür tarımının yaygın olarak yapıldığı bilinmektedir. Bu ovadaki pamuk tarımındaki gelişmelerin belirlenmesi özellikle son yıllardaki ekim alanlarının daralmasının nedenlerinin araştırılması ve bu faaliyetlerin Adana ekonomisinin lokomotifi durumunda olan tekstil sanayisindeki gelişmeleri araştırmak amaçlanmaktadır.

Son yıllardaki pamuk ithalatının artması ekonomik krizin Adana’daki tekstil fabrikaları ve kuruluşlarındaki etkilerinin araştırılması, sonuçlarının paylaşılması hedeflenmektedir.

1.4 Metod ve Malzeme

Adana ilindeki pamuk tarımı ve Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi’ndeki tekstil fabrikaları adlı yüksek lisans tez çalışmam sırasında yaptığım geniş literatür çalışmasının sonucunda elde ettiğim bilgileri, Adana Tarım İl Müdürlüğü, Devlet Su İşleri 6. Bölge Müdürlüğü, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Türkiye İstatistik Kurumundan elde edilen grafik ve tablo verileriyle sentezleyerek, tez planındaki sıraya göre açıklamaktadır. Tezde veri ve bilgilerle ilgili elde edilen çeşitli grafik ve tablolar oluşturularak bilgilerin daha kolay anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma alanımız olan Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi'ndeki tekstil fabrikaları tez çalışmasının başladığı sırada 74 tekstil fabrikasının bulunduğu organize ve sanayi bölgesinde çalışmalarının devam ettiği esnada 8 fabrikanın krizden dolayı kapandığını bu durumda tez çalışmasının bir bölümünde belirtmeyi elde edilen bilgilerin paylaşılması gerektiği düşüncesindeyim. Çalışma sırasında elde edilen sonuçları titizlikle değerlendirilmiştir. Elde edilen bilgileri fotoğraf, grafik, tablo ve literatür yardımıyla açıklanmıştır. Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi'nde farklı sektörlerde hizmet veren toplam 258 üretim tesisi bulunmaktadır.

1.5 Daha Önce Yapılmış Çalışmalar

Çukurova Bölgesi'nde pamuk tarımında makineli hasadın ekonomik analizi adlı yüksek lisans tez çalışmasında pamuk tarımında elle hasadın alternatifi durumunda olan hasad makinesi kullanımının ekonomik, sosyal ve kısmende olsa teknik açıdan analiz edilmesi ve ülkemiz koşullarında kullanım olanakları amaçlanmıştır. Bu amaçla iş gücü sorununun en fazla yaşandığı dolayısıyla başlıca üretici bölge olma özelliğini hızla kaybeden Çukurova araştırma alanı olarak seçilmiştir. (Ç.Üniv. FenBil. Ens. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı) Baran Yaşar

Mehmet Çiftçi ve Adnan Karataş'ın tarım sektörü analizi ve vergi potansiyeli adlı çalışmada DPT'nin 2003 yılında yaptığı illerin sosyo - ekonomik gelişmişlik sıralamasında 8. sırada yer alan Adana, imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında 12, sağlık sektöründe 18, eğitimde ise 19. sırada yer almaktadır. 2008 yılı vergi tahakkuku 1.7713 milyontahsilatı 1.290.000 YTL dir. Toplam tahsilat içindeki payı 0.77'dir. Türkiye geneli sıralamasında ise 10. sırada yer almaktadır.

Prof. Dr. İbrahim Atalay ve arkadaşlarının hazırladığı "Türkiye Toprakları" adlı çalışma (Adana 2003)

H. DOĞANAY, C. ŞAHİN'inin Türkiye Coğrafyası adlı ders kitabı. (Gündüz Eğitim ve Yayıncılık Ankara, 2000)

Prof. Dr. Mehmet Mert'in "Pamuk Tarımının Temeleri Adlı Kitabı" (Hatay, 2007)

Sadullah KISACIK'ın küçük ve orta ölçekli işletmeler izledikleri rekabet stratejileri Adana'daki kombiler üzerinde bir çalışma adlı yüksek lisans tezi (2007)

Prof. Dr. İbrahim ATALAY ve arkadaşlarının hazırladığı Türkiye toprakları adlı çalışmada Türkiye major topraklarının tanıtılması ve bunların uluslararası bir toprak sınıflandırma sistemi olan ve birçok ülke tarafından benimsenen yeni topraklar taksonomisi içerisinde tanımlanması amaçlanmıştır. Ülkemiz toprak çeşitlerinin zenginliği bakımından dünyanın sayılı birkaç ülkeyi içerisinde yer almaktadır. Bölgeler arasında sayılı birkaç ülkeyi içerisinde bile iklimde dikkati çeken anlamlı farklılıklar bunların doğal bitki örtüsüne etkileri çok değişik ve farklı yaşlardaki jeolojik malzemeler varlığını açıklamaktadır. Bu konuyla ilgili araştırmaların genellikle intansiftarım yapılan belirli alanlarda yoğunlaşmasından kaynaklanmaktadır. Çukurova Bölgesi topraklarının bu açıdan incelenmesi verim açısından önem arz etmektedir.

Prof. Dr. Hamdi KARA'nın Cumhuriyete kadar Çukurova nüfus adlı çalışmasında Çukurova'nın tarihi devirler içinde de insanların yerleşmesi ve ekonomik faaliyetler sürdürülmesi konusunda uygun bir alan olduğu konusunda bilgiler verilmiş, bu ovanın iklim ve Toros Dağları'ndan inen akarsuların taşıdıkları alüvyonları biriktirek tarım ve yerleşmeye uygun alanı oluşturduğu konusunda açıklanmalarda bulunmuştur. Çukurova'nın bir taraftan İç Anadolu, bir taraftan Güneydoğu Anadolu mezopotamya, Suriye diğer taraftan ise Doğu Akdeniz kıyıları arasında önemli bir geçiş noktasında bulunmasından dolayı eskiden beri yerleşilen alanlardan biri olduğu konusunda bilgiler verilmiştir. Bu çalışmada Adana ve çevresindeki nüfusun tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ilk kuruluş yerleri hakkında açıklamalarda bulunmuştur(1989, Ankara).

Doç. Dr. Mehmet ARDOS'un Türkiye Ovaları, jeomorfolojisi adlı çalışmasında Çukurova Havzasının jeolojik ve jeomorfolojik gelişim süreci hakkında bilgiler verilmiştir. Bu araştırmada Seyhan ve Ceyhan akarsularının birlikte yaptıkları bir deltanın Kuzeyi Toroslarla sınırlı Çukurova sübsidans havzası olduğundan söz edilmiştir. Bu yer her ne kadar delta görünümünde ise de, deltaya inildiğinde, ayrıca petrol sondajlar, tetkik edildiğinde, durumun çok daha değişik olduğu ve gerek jeolojik gerekse strüktür bakımından Toros kütlesinden ayrı bir özellik gösterdiği konusunda bilgiler verilmiştir(1984, İstanbul).

İKİNCİ BÖLÜM

2. ADANA İLİNDE PAMUK TARIMINI ETKİLEYEN COĞRAFİ ÖZELLİKLER

2.1 Yeryüzü Şekilleri

Adana ili yeryüzü şekilleri olarak dağlık ve ovalık olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

Adana ilinin dağlık kısmının ilin kuzeybatı, kuzey ve kuzeydoğusunda yükselen Orta Toros Dağ sistemi çevrelemektedir. Bu dağlar genç kıvrım dağları olup Alp Orojeneziyle oluşmuşlardır. Birinci jeolojik zamanda Türkiye'nin bulunduğu yerdeki Tetis Denizinin altında çevreden taşınan materyaller birikerek kalın tabakalar oluşturmuşlardır. Üçüncü zaman ortalarında, kuzey ve güneydeki eski karalar birbirine doğru hareketleri sonucu Tetis Denizi tabanındaki bu tabakalar sıkışarak kıvrılmış, yükselmiş, kuzey ve güneyde uzanan dağ sıraları oluşmuştur. Bu durum birkaç kez tekrarlanmıştır. İşte bunların en sonuncusu Alp - Himalaya orojenik hareketleridir. Bu dağ sıraları bu hareketler sonucunda oluşmuşlardır. (C. Şahin, H. Doğanay 2000, S.21)

Silifke yakınlarında denize dökülen Göksu'nun iki yanında yer alan Taşeli Yaylası Batı Torosları Orta Toroslardan ayırmaktadır. Orta Torosların üzerinde üç ayrı dağ sırası görülmektedir. Bu dağ sıraları batıdan başlayarak Bolkar, Aladağ ve Tahtalı Dağları şeklinde doğuya doğru uzanmaktadır.

Bolkar Dağları batıda küçük tepelerle başlayıp doğuya doğru yükselerek belirgin bir dağ sırası halini almaktadır. Batıda yükseltisi 2500 metreyi geçmez iken orta kesimde yükseltisi 3000 metreyi geçer. Kuzeydoğu - Güneybatı doğrultusunda uzanan Bolkar Dağları'nın uzunluğu yaklaşık 150 km'yi genişliği ise yer yer 40 - 50 km'ye ulaşmaktadır. Bu dağ sırası İç Anadolu'daki Ereğli Ovası'yla Akdeniz kıyısı arasında bir duvar gibi yükselmektedir.

Aladağlar ise kuzeydoğu yönünde yaklaşık 100km uzunluğunda olup genişliği 40 km'yi bulmaktadır. Aladağlar Zamantı Suyu, Eğlence Deresi, Çakıt Suyu ve kolları tarafından derin şekilde parçalanmıştır.

Bolkar ve Aladağ'ların yoğun ormanlık alanı, soğuk suları yaz mevsiminde Çukurova'nın bunaltıcı sıcağından uzak yaylaları oluşturmalarına neden olmuştur.

Tahtalı Dağları ise Seyhan Irmağı ile Göksu Irmağı'nın kolları arasında yükselen dağlara denir. kuzeydoğu - Güneybatı yönünde uzanmaktadır. Dağlar güneye doğru parçalanmış geçilmez bir görünüm kazanır.

Adana ilinin ovalık kısmı ise Toros Dağları ile Akdeniz'in arasında kalan Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin alivyonlarının oluşturduğu Çukurova'dır. Çukurova Adana, Osmaniye, Hatay ve Mersin illerinde içinde bulunduğu ve Seyhan, Ceyhan, Berdan nehirleri'nin binlerce yıldır Toros Dağları'ndan taşıdığı alüvyonlarla dolmuş zengin ve verimli ovadır.

Tamamına Adana Ovası denilen bu ovanın güneyine Çukurova denirken kuzeyine ise Anavarza Ovası denilmektedir. Bu iki ovayı Misis dağları ayırmaktadır. Çukurova'nın sınırları hala coğrafyacılar tarafından tartışılmaktadır. Bazılarına göre yukarıdaki ovayla birlikte geniş anlamıyla Çukurova ifadesi kullanılmaktadır. Orta Toros eteklerinden Akdeniz'e kadar uzanan ovanın bütünü Adana Ovası olarak anmak buradaki çok sayıdaki ovaları birimlerine ayırmak daha doğru olacaktır. Misis, Yüreğir, Ceyhan, Haruniye, Yumurtalık, Osmaniye gibi.

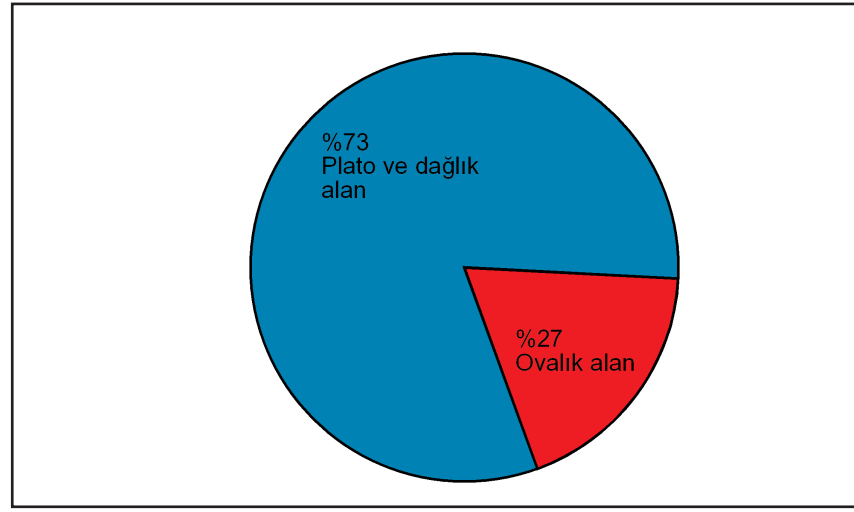
Adana Ovası il topraklarının %27'sini kaplamaktadır. Ovaların denize yükseltileri oldukça azdır. Adana'nın ilçeleri itibariyle ekim alanları (Ha) tablo 2'de gösterilmiştir.

		Tarla Alanı					
		Sebzelikler	Meyvelikler	Baglar	Zeytinlikler	Ekilen	Nadas
İLÇE	Aladağ	12	271	150	130	7939	
	Ceyhan	2482	248	200	2003	108210	
	Feke	300	407	550	20	6742	1500
	İmamoğlu	136	273	175	833	33540	
	Karaisalı	1074	250	932	1537	24566	
	Karataş	9583	1690	8	60	51668	
	Kozan	1566	8265	105	1568	46695	585
	Pozantı	70	764	1227		2919	
	Saimbeyli	338	705	1600		8500	1700
	Seyhan	4346	6285	5	99	20119	
	Tufanbeyli	151	270	280		31870	350
	Yumurtalık	1682	673	32	1128	26953	
	Yüreğir	4057	15882	300	1830	82364	1000
	Toplam	25797	35983	5564	9208	452085	5135

Kaynak : Tarım İl Müdürlüğü 2007 Yılı Verileri

Tablo 2: Adana ili ekili - dikili alanların ilçelere göre dağılımı (Ha)

Bu tarım alanlarında 2007 yılı itibariyle 108.325 adet araç ve gereç kullanılmıştır. Tablo 15’de görüldüğü üzere sebze yetiştiriciliğinde 9.582 Ha ile Karataş, Meyve ekiminde 15. 882 Ha ile Ceyhan ilçesi önde bulunmaktadır. Meyve ekim alanları %47 ile en fazla orana sahipken sebze ekim alanları %34, zeytin ekim alanları %12 ve bağ ekim alanları %7 lik orana sahiptir. Tarla ekim alanı ise en fazla 108.210 Ha Ceyhan’da bulunmakta ve bunu 83.364 Ha ile Yüreğir ilçesi izlemektedir. Ekilen Tarla alanı bakımından %24 ile Ceyhan ilçesi ilk sırada yer alırken %18 ile Yüreğir, %11 ile Karataş ilçeleri gelmektedir.

Kaynak: Zümrüt Ajans 2008 Adana

Grafik 2: Adana ilinin Ana Jeomorfolojik Birimlere Bölünüşü

Adana Ovası Türkiye’nin en büyük delta ovası ve en verimli ovasıdır. Bu ovanın kıyısında Lagünler, kıyı gölleri, kıyı kordonları ve bataklıklar bulunur. Ayrıca çok miktarda akarsu, eski akarsu yatağı mevcuttur (C. Şahin , H. Doğanay 2000, S.29).

2.2 İklim Özellikleri

Pamuk, ılıman iklim koşullarını seven bir bu koşullarda yetişebilen bir bitkidir. Büyüme ve olgunlaşma döneminde pamuk sıcaklık istemektedir. Pamuk en iyi 23° – 32° sıcaklıkları arasında yetişmektedir.

Pamuk bitkisi gelişme devrelerinin tamamında soğuğa karşı çok duyarlıdır. Gerek güney gerekse Kuzey Yarım Küre’de pamuğun büyüme periyodunu erken ve geç don

olayları sınırlandırmaktadır. Denize seviyesinden başlayarak 1200 metre yüksekliğe kadar ticari olarak pamuk tarımı yapılmaktadır. Pamuk vejetasyon süresi uzun olan bir ürün olduğundan en az 180 - 200 donsuz güne ihtiyacı vardır. Bunun yanısıra büyüme mevsimi boyunca 4 - 5 ay üniform sıcaklık ister.

Çukurova, Orta Toroslarla, Doğu Akdeniz sahilleri arasındaki verimli tarım alanlarını kapsamaktadır. Yaz mevsimini sıcak, kurak ve uzun sürdüğü bu yörede kış mevsimi ılık ve yağışlı geçmektedir. Bu iklim özellikleri Akdeniz iklimine aittir.

Çukurova'daki sıcak, kurak yazlar ve bu mevsimdeki sulama olanakları yörede pamuk üretimini karlı bir konuma getirmiştir. Doğu Akdeniz'de meydana gelen yağışlar genellikle yamaç yağışları ve gezici hava kütlelerinin yani cephelerin karşılaşmasıyla oluşmaktadır.

Çukurova'da yılın yaklaşık 1/4'ü yağışlı geçmektedir. Yıllık toplam yağış miktarı 746 mm'yi bulmaktadır.

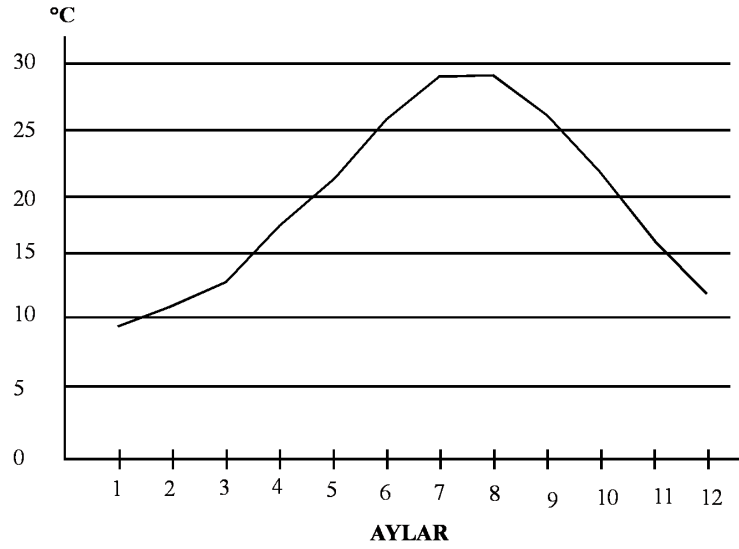
Çukurova'da görülen Akdeniz iklimi genel iklim tasnifinde ılıman iklimler sınıfında kabul edilir. Bu iklimin ana karakteri yazların sıcak ve kurak kışların ise ılık ve yağışlı geçmesidir. Yılın en sıcak ayı olan temmuzun ortalama sıcaklığı 25°C'yi geçer. Bu ayda gün için sıcaklığın 40°C'yi sık sık aştığı görülür. Bu koşullar çeşitli sebze ve meyvelerinde yetiştirilmesine neden olur.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
9,7	10,4	13,3	17,5	21,7	25,6	28,3	28,4	26,1	21,6	15,3	11,1

Kaynak: DMİ Genel Müdürlüğü Verileri

Tablo 3: Adana'nın Ortalama Sıcaklık Tablosu (2000 - 2009)

Çukurova deltası üzerinde Akdeniz iklimi etkili olduğundan bu delta üzerinde çeşitli meyveler üretilmektedir. Bunlardan en yaygın olanlardan biri de turunçgillerdir. Bu ürün üretiminde ilk sırayı Doğu Akdeniz kıyıları almaktadır. Bu bölge batıda Silifke deltasından başlar, Mersin Ovası, Çukurova ve Dört Yol Ovasını içine alır. (Durmuş, Hayli 2003. s.23)

Grafik 3 : Adana'nın Ortalama Sıcaklık Grafiği

Adana'nın sıcaklık grafiğinde görüldüğü gibi, Çukurova iklimi pamuk tarımına çok uygun koşullarda bulunmaktadır. Haziran, temmuz, ağustos aylarının sıcak geçmesi pamuk tarımını kolaylaştırmıştır. Sıcak ve kurak yazlarda sulama koşullarının gelişmesi pamuk üretimini karlı bir konuma getirmiştir.

Güneş ışığı, pamuğun erken gelişme ve çiçeklenme dönemlerinde çok önemlidir. Yetersiz gün ışığı, koza gelişimini ve olgunlaşmayı geciktirmektedir. Pamuk tarımı yapılan bölgelerde güneşli gün sayısı fazla olmalıdır.

Çukurova'da yaz aylarında havanın güneşli ve sıcak olması, şiddetli bir buharlaşmayıda beraberinde getirir. Bunun sonucunda da yaz aylarında etkili bir kuraklık yaşanır. Bu nedenle Akdeniz ikliminin etkili yerlerde tarımın en önemli sorunu, yaz kuraklığıdır. Kış aylarında ise bol yağış düşmektedir. Kış aylarının büyük bölümü ovada yağmur şeklindedir. (C. Şahin, H. Doğanay 2000. S.65)

Yaz mevsiminin kurak geçtiği ovada bir taraftan denizden gelen nemli hava, diğer taraftan barajlar ve ovanın sulanması nedeniyle havada nem artar. Bu nedenle yazın nem yüklü sıcak bir hava etkili olur. Ortalama nisbi nem %66 olmakla beraber yazın %90'ın üzerine çıkar. Kırk yıllık ortalama sıcaklık 18.7°C'dir. En soğuk ay ocak, en sıcak ay ağustos'tur. Ocak ayı ortalaması 9°C iken, Ağustos ayı ortalaması 28°C'dir. Adana'da yılın 195 günü yaz günüdür.

Yağış pamuk tarımının yapılması açısından oldukça önemlidir. Pamuk ekildikten sonraki yağışlar pamuğun sağlıklı bir şekilde çimlenip, toprak yüzeyine çıkmasını zor-

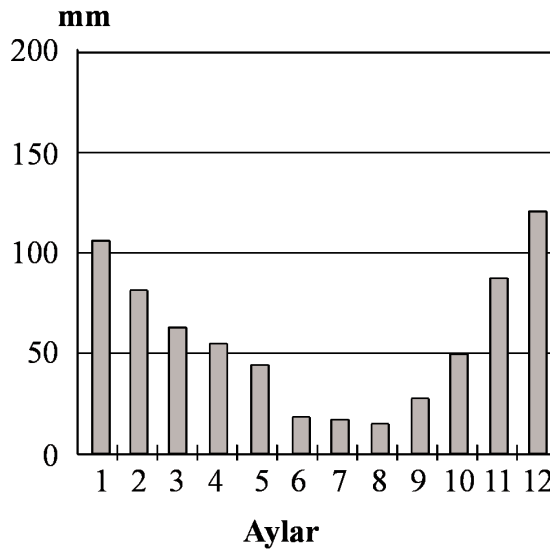
laştırdığından yağış pamuk tarımını bu yönüyle olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak pamuk 1.5 - 2 aylık olduğu zaman çok şiddetli olmayan yağışların pamuğa faydası olmaktadır. Bu tür yağışlar pamuk üzerindeki pamuk pasını ve bitinin ortadan kalkmasına da neden olmaktadır.

Adana ilinde yağışlı gün sayısının en fazla aralık, ocak, şubat aylarında görülmesi, Haziran ve Temmuz aylarının kurak geçmesi pamuk tarımını olumlu yönde etkilemektedir.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Toplam
109,3	84,6	59,8	56,9	44,3	19,1	9,5	6,2	14,2	49,8	83,4	119,6	746,7

Kaynak: DMİ Genel Müdürlüğü Verileri

Tablo 4: Adana'nın Ortalama Yağış Tablosu (2000 - 2009)

Grafik 4 : Adana'nın Ortalama Yağış Grafiği

Adana'nın yıllık yağış grafiğinde görüldüğü gibi, Çukurova'da pamuk tarımı için uygun bir yağış dağılışı bulunmaktadır. Yıllık yağış tutarı ve yağışların mevsim ve aylara dağılışı pamuk tarımı açısından olumlu sonuçlar vermektedir.

Kuvvetli esen rüzgârlar özellikle yağışla beraber etkili olduğunda genç pamuk

bitkileri ileri derecede zarar görmektedir Bu tür yağış ve rüzgârlar kozaların açıldığı devrede etkili olursa verim ve kaliteyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Çukurova Bölgesi, Doğu Akdeniz sahillerini de kapsamaktadır. Sıcak ve kurak yazlarda sulama olanakları pamuk üretimini kârlı bir konuma getirmiştir. 1970’li yılların ortalarına kadar, Çukurova Bölgesi ülkenin toplam pamuk ekimi alanının yaklaşık yarısını oluşturmaktaydı. 1980’li yılların ortalarından itibaren pamuk ekim alanları daralmaya ve gerilemeye başlamış, toplam pamuk alanlarının %30’u Çukurova Bölgesi’nde yer almıştır.

Akdeniz kıyı şeridi, Akdeniz iklimi etkisi altında oluşan bir tarım yöresidir. Yöre, doğuda Amanos dağları ile İskenderun körfezi arasında kalan kıyı ovalarından başlayıp, batıya doğru Çukurova, Mersin, Silifke ve Antalya ovalarını içine alarak Beydağları doğusuna kadar uzanır. Bölgenin doğusundaki Çukurova dışında tarıma elverişli düzlükler çok azdır. Akdeniz kıyıları ile Toroslar arasında dar bir şerit halinde uzanır. Yörede çoğunluğu akarsularca oluşturulmuş küçük alüvyal düzlüklerde meyvecilik, yer yer vadi tabanlarında ve ovalık alanlarda endüstri bitkileri üretimi yapılmaktadır. Kıyıda yer alan bu tarım alanlarında iklim yeterince sıcak ve sulamanın kolay olması, ekonomik yönden önem arz eden tarım ürünlerinin yetişmesini sağlamıştır. (Durmuş, Yiğit 2006. s.102)

Sıcaklık, ışık, yağış, toprak isteği gibi faktörler pamuk bitkisinin toprak üstü kısımlarının veya konopisini etkileyen önemli çevresel faktörlerdir. Bitki yapısındaki değişiklikler bitkinin ışık almasını ve dolayısıyla büyümesini de etkilemektedir. Daha az ışıklanma nedeni ile fotosentez oranının düşmesi lif verimi ve kalitesini de olumsuz yönde etkilemektedir.

2.3 Hidrografik Özellikler

Pamuk gelişimi için önemli olan faktörlerden biri de yağıştır. Pamuk, yağışın yıl içerisindeki dağılımı uygun olmak ve yeterli hava sıcaklıklarına da sahip olmak koşuluyla, yıllık toplam yağışı 500 - 700mm olan yerlerde sulamadan 200mm olan yerlerde sulanarak yetiştirilebilir.

Hatta mevsimlere uygun değerleri göstermek koşuluyla üst sınırı toplam 1500 - 1875 mm yağış alan yerlerde bile pamuk yetiştirilebilir.

Ekimden sonraki fazla yağışlar özellikle, kaymak bağlamaya neden oldukları için bu dönemde pek arzu edilmez. Kozaların açılma döneminde düşecek yağışlar olgunlaşmayı geciktirecekleri hasadı engelleyeceği ve açığa çıkmış liflere zarar vereceği için arzu edilmez. Dolu şeklinde düşen yağışlar pamuk bitkisinin ilk gelişme dönemlerinde çenek ve öteki yapraklar ile tepe tomurcuğunun zarar görmesinden dolayı gelişme döneminin uzamasına verim ve lif kaybına neden olmaktadır. Pamuk bitkisinin su tüketimi 400 - 600 mm'dir. Oysa gerek bizde gerekse pamuk tarımı yapan ülkelerin çoğunda bu miktar yağış almaz. Bu nedenle pamuğun normal gelişimini tamamlamak için gerekli olan, ancak yağışlarla sağlanamayan suyun sulama yolu ile verilmesi zorunlu olmaktadır.

Fotoğraf 1: Pamuk Tarımında Sulama

Pamuğun gelişebilmesi için bağıl nem fazla olmamalıdır. Ekim zamanında oluşan rüzgârlar toprağı hızla kurutacağından tohumların çimlenmesine engel olur. (Gençer, 1999)

Pamuk, ılıman iklimi seven bir bitkidir. Büyüme olgunlaşma döneminde sıcaklık ister.

Çukurova'nın yıllık yağış tutarı ve yağışların yıl içindeki dağılışı pamuk tarımı açısından önemlidir. Pamuk ekildikten sonraki yağışlar, pamuğun sağlıklı şekilde çimlenip toprak yüzeyine ulaşmasını zorlaştıracığından yağış pamuk tarımını bu yönüyle olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak pamuk 1,5 - 2 aylık olduğu zaman fazla şiddetli olmamak koşulu ile yağın yağmurun faydası olmaktadır. Çünkü yağmur pamuk bitinin ve pasının ortadan kalmasına neden olmaktadır.

2.4 Toprak Özellikleri

Pamuk, dünyada geniş bir toprak reaksiyonu aralığında yetişmektedir. Toprak reaksiyonunun besin elementlerinin yararlanılabilirliği üzerindeki etkisi çok önemlidir. Pamuk tarımı da toprak reaksiyonu nötr olan topraklar idealdir. Besin maddelerinin yararlanılabilirliği nötr topraklarda ($DH = 7$) daha iyidir. Pamuk toprağı asitliğe duyarlıdır ve optimum oldukça pH isteğı 6.5 - 7.5 arasındır. Toprak konusunda pamuk oldukça istekli bir bitkidir. Genellikle derin, nemi rahatça kuruyacak ölçüde killi ve hafif kumlu olan milli topraklarda iyi yetişmektedir. Buna rağmen kum, kireç, kil gibi karışım elemanlarının oranları yüksek, aşırı nemli “ağır topraklar” bu bitkinin tarıma uygun düşmez. Alkalik derecesi nispeten yüksek topraklara da adapte olmuştur. Topraklar humusça zengin olmalıdır. Tohum ekiliş devresinde toprak sıcaklığı 32 ile 33°C ve hava sıcaklığı ise 13 ila 15°C kadar olmalıdır.

Pamuk tuza toleranslı bitkiler grubunda yer almasına rağmen, kurak alanların alkali toprakları (özellikle sodyum tuzları) pamuk tarımına uygun değildir. Ticari gübrelerin devamlı kullanılması sonucu da tuzluluk bir yan etki olarak ortaya çıkmaktadır. Yıllık yağışın 750 mm. ve daha yukarı olduğu pamuk ekim alanlarında tuzlar toprağın yüzeyine doğru hareket etmektedir. Tuzluluğun giderilmesinde toprağı yıkamanın başarıya ulaşmasında en etkili faktör, iyi bir drenajın sağlanmasıdır.

Toprak verimliliğın en önemli göstergelerinden biri topraktaki organik madde miktarıdır. Organik madde miktarı ne kadar fazla ise toprağın verimliliğı o kadar da fazla olur. Pamuk tarımı için organik madde miktarının %2 olması idealdir. Pamuk bitkisi 180–200 dönsüz gün ve 4-5 ay üniform sıcaklıkta yetiştidiğinden topraklarda mikrobiyal ayrışma çok hızlı olmaktadır. Bu hızlı ayrışma nedeniyle pamuk ekilen topraklar genellikle organik maddece fakirdirler. Pamuk tarımında organik madde kaybının çok fazla olması nedeniyle pamuk tarımında toprakların organik madde miktarını arttırmak için ilk önce yeşil gübre bitkilerine önem verilmelidir.

Adana Ovası il topraklarının yaklaşık 1/4'ünün kaplamaktadır. Denizden yükseltisi az olan bu ova aynı zamanda Türkiye'nin en büyük delta ovasını oluşturmaktadır.

Fotoğraf 2: Adana’da Pamuk Tarlalarından Bir Görünüm

Toros Dağları ile Akdeniz ovasında kalan bu ova Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin alivyonlarının oluşturduğu çubuk kuruyan killi ve hafif kumlu topraklarla kaplıdır. Çukurova Bölgesi’nin iklim koşulları, pamuk tarımına elverişli toprakları ve Türkiye’de polikültür tarımının yaygın olarak yapıldığı geniş ovalarımızdan biridir.

2.5 Nüfus Özellikleri

Çukurova, tarihi devirlerde insanların yerleşmesi ve ekonomik faaliyetlerini sürdürmesi için uygun bir alan oluşturmuştur. Çünkü, bu verimli ova, çeşitli tarım ürünleri için elverişli bir iklim ve Toros Dağları’ndan inen akarsuların oluşturduğu alüvyal topraklara sahiptir. Ayrıca bir tarafından İç Anadolu ile Güneydoğu Anadolu ve Mezopotamya, diğer taraftan Suriye üzerinden Akdeniz’in doğu kıyıları arasında önemli bir geçit noktasında bulunmaktadır.

Çukurova yukarıda belirttiğimiz bu uygun coğrafi koşullar nedeniyle, tarihin her döneminde, kalabalık insan topluluklarını barındıran bir tarım ve ticaret merkezi olmuştur. Ovanın tarih öncesi yerleşme yerleri konusunda henüz yeterli bilgiye sahip değiliz. Fakat, bu verimli toprakların tarih öncesinde küçümsenemeyecek bir nüfusu barındırdığı söylenebilir. Mersin ve Tarsus’ta yapılan kazılarda bulunan Neolitik kültür katlarına Kadirli güneyinde Tatarlı ve Şamşin höyüklerinde de rastlanması bunu kanıtlamaktadır. Çukurova’nın yerleşmek için uygun koşullara sahip olmasını sonucu, Antalya Ovası’ndan öncede, daha Tunç Devri’nde büyük oranda yerleşik durumda olduğu göstermektedir. Görülüyor ki, Çukurova tarih öncesinden bu yana insanlar için yerleşmeye

uygun bir coğrafi konuma sahipti ve bu özelliğini günümüzde de korumaya devam etmektedir.

Bugün genellikle nehirlerin taşkın suları etkisi altında kalan alçak kısımlarda görülen höyükler, günümüze kadar ulaşan en eski yerleşme noktalarıdır. Bu yerleşme noktalarına delta ovasında olduğu kadar, yukarı ovada da rastlanır. Yapılan araştırma sonucu ovanın en büyük kenti olan Adana'nın "Tepebağ denilen yerin bir höyük olduğu ilk şehrin bu höyük üzerine kurulduğu fikri kabul edilmiştir. (Kara., 1989,s.115-119)

Çukurova nüfusunun gelişmesi kısa bir dönemde olmamıştır. Ova nüfusunun yapısındaki değişiklikler uzun bir sürecin sonucudur. Asırlar boyunca Türk göçebeler aralıksız Çukurova'ya gelerek yerleşmişler, buna karşın Yunanlılar, Ermeniler ve diğer azınlıklar ovayı terketmişlerdir. Genellikle kent nüfusunu etkileyen bu göçlerin oluşmasında savaşların rolü büyüktür. Bundan başka bölgede görülen ekonomik ve ticari bunalımlar da daha çok azınlık nüfusun azalmasına neden olmuştur.

1900 - 1901 yılları arasında Çukurova'yı gezen Dr. Schaffer, Adana kent nüfusu-nu tahmini 45.000 kişi olarak belirtilmektedir. Söz konusu tahmini nüfus V. Cuinet'nin Adana kent nüfusu için verdiği sayısal değeri doğrulamaktadır. Fakat 1900 yıllarından sonra, ülkemizin bu yöresi nüfusu hakkında Cumhuriyete kadar bilgi edinme olanağı yoktur.

2007 nüfus sayımı sonuçlarına göre Adana nüfusu 2,062,226 ya ulaşmıştır. Tablo 5'de 15 ilçe, belde ve köy nüfus gösterilmiştir.

	İl/ilçe Merkezleri			Belde/Köyler			Toplam		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Adana	722.852	361.803	361.049				722.852	361.803	361.049
Seyhan	104.572	52.105	52.467	53.796	26.746	27.050	158.368	78.851	79.517
Ceyhan	4.534	2.303	2.231	14.798	7.597	7.201	19.332	9.900	9.432
Feke	7.307	3.691	3.616	15.795	7.694	8.101	23.102	11.385	11.717
Karaisalı	8.504	4.185	4.319	13.167	6.619	6.548	21.671	10.804	10.867
Karataş	74.521	37.352	37.169	51.292	25.881	25.411	125.813	63.233	62.580
Kozan	9.880	5.162	4.728	10.545	5.245	5.300	20.425	10.397	10.028
Pozantı	3.952	2.020	1.932	13.621	7.031	6.590	17.573	9.051	8.522
Saimbeyli	5.512	2.830	2.682	13.256	6.813	6.443	18.768	9.643	9.125
Tufanbeyli	5.520	2.653	2.567	14.019	7.041	6.978	19.239	9.694	9.545
Yüreğir	415.047	206.654	208.393	4.774	2.409	2.365	419.821	209.063	210.758
Aladağ	4.269	2.162	2.107	13.225	6.606	6.619	17.494	8.768	8.726
İmamoğlu	20.636	10.297	10.339	10.332	5.120	5.212	30.968	15.417	15.551
Sarıçam	90.879	46.990	43.889	24.500	12.281	12.219	115.379	59.271	56.108
Çukurova	327.460	160.408	167.052	3.961	1.952	2.009	331.421	162.360	169.061
Toplam	1.805.145	900.605	904.540	257.081	129.035	128.046	2.062.226	1.029.640	1.032.586

Kaynak: TÜİK verileri (2007)

Tablo 5: Adana İl, İlçe, Belde, Köy Nüfusları

Görüldüğü gibi nüfusu en fazla olan ilçeler Seyhan, Yüreğir, Çukurova olup Ceyhan'ın nüfusu yüzünü geçmektedir. Toplam Adana nüfusunun %76'sı kent merkezinde %24'ü ise kırsal kesimde ikamet etmektedir.

Adana gelişimini üretilen tarım ürünü ve tarıma dayalı sanayi etkilemiştir. İl diğer bir çok ilden farklı olarak toplam yüzölçümünün %38'i tarım yapmaya uygundur. Mevsim koşullarının çok elverişli olması bu kenti tarım cenneti yapmıştır. Bu özelliğinden dolayı Adana sürekli ve yoğun bir şekilde göçe maruz kalmıştır. Yaz aylarında mevsimlik işçi olarak doğu ve güneydoğudan pek çok tarım işçisi Adana'ya gelmektedir. 2000 yılı verilerine göre Adana iline iktisaden faal nüfus 544.328'dir. Bu nüfusun %45'i tarım %15'i sanayi %40 ise hizmet sektöründe istihdam edilmektedir. Adana'da tarımla geçinen aile sayısı 52.000 civarındadır. Bu ailelerin yaklaşık %60'ı hem bitkisel hem hayvansal üretim %30'u sadece bitkisel üretim %10 ise hayvansal üretimle uğraşmaktadır.

Çukurova'da özellikle 1980'li yıllardan sonra önemli bir ürün haline gelmeye başlayan yerfıstığı, 1990'lı yıllardan sonra Osmaniye'yi yerfıstığında önemli bir üretim ve ticaret merkezi durumuna getirmiş, çiftçilerin gelir seviyesini yükseltmiştir. (Üçeçam, Hayli, s.67)

Ayrıca Çukurova'da bölgeden ve diğer yörelerden gelen hasat işçileriyle pamuk toplanmakta ve depolanmaktadır.

Hasat işi yoğun işgücü gerektirdiğinden hasat işçilerinin sayısı ve ücretleri hasadın verimliliğini etkilemektedir. Pamuk hasadında toplama ücretleri her yıl il çalışma komisyonu tarafından belirlenmektedir.

Bu fiyat önceden belirlenmesine rağmen bu fiyata genellikle uyulmamakta ve ödenen ücret genellikle belirlenen ücretin üzerinde fiyat istemektedir.

Fotoğraf 3: Hasat Edilmeye Hazır Pamuk Tarlası

Bu duruma etki eden faktörler olarak sayılabilsede bunun önemlileri zamanında yeterli sayıda işçi bulunamaması, iklim koşulları ve belirlenen ücretleri işçilerin yetersiz bulması olarak sıralayabiliriz. Ancak pamuğun makine ile toplanmaya başlanması yöreye gelen işçi göçünü de azaltmıştır.

2.6 Devlet Desteği

Türkiye’de oldukça güçlü bir pamuk üretimi yapılması olmasına karşın bu güçlü yapıyı olumsuz yönde etkileyebilen birçok sorun bulunmaktadır.

Türkiye’de pamuk üretimi, bu kesime yönelik politikaların yanında sanayi politikalarından; ticaret politikalarından etkilenmekte, bütün bu politikalar, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Tarım Anlaşması ve AB Ortak Tarım Politikası (OTP) yükümlülüklerimiz çerçevesinde şekillendirilmektedir.

Günümüzde, tarım politikaları açısından genel eğilim, desteklerin üretim ve ticaret üzerinde en az etkili araçlarla yürütülmesi yönündedir.

Tarım politikalarında yeniden yapıma çalışmaları kapsamındaki en belirgin gelişmelerden biri, tarımda 30 yıldan beri süregelen değişken girdilerdeki (faiz, gübre, ilaç, tohum, elektrik ve sulama suyu) sübvansiyon uygulamasına tamamen son verilmiş olma-

sıdır. 1995 - 1997 döneminde tarımsal desteklerin %30,6 sını girdi sübvansiyonları oluştururken, 2001 - 2003 döneminde bu oran %5'ini, 2003 yılında ise %2'nin dahi altına düşmüştür.

2003 yılında tarım sektörüne sağlanan DGD ve mazot desteklerinin toplam tutarı , 1,50 milyar dolardır. Buna karşılık, uygulamadan kalkan girdi sübvansiyonlarının, 1995 - 2000 dönemi ortalama tutarı 1,74 milyar dolardır.

Verim ve kalite avantajımıza rağmen, sektörü bir bütün olarak etkileyen ve sonuçta ihracat rekabetine de yansıyan olumsuzluklar, artarak devam etmektedir.

Pamuk üretiminde karşılaşılan diğer önemli bir sorun da finansman sorunudur.

Pamuk üretiminin özellikle çapalama ve hasat yönünden insan işgücüne dayanması ve üretim girdilerinin aşırı kullanılması, üretim maliyetinin yüksek olmasında başlıca etkenlerdir.

Ülkemiz koşullarında pamuk üretim maliyetin azaltılabilmesi;

- Polikültür pamuk tarımı alanlarının genişletilmesi,
- Minimum toprak işleme, insan gücüyle yapılan işlemlerin azaltılması,
- Üretim girdilerinin optimum düzeyde ve etkili kullanımı,
- Hasatın makine ile yapılması,
- Zararlılara, hastalıklara ve su azlığı vb. faktörlerine karşı dirençli pamuk çeşitlerinin geliştirilmesi,
- Kültürel işlemlerin, tarımsal savaşı azaltıcı şekilde seçilmesi
- Başlıca zararlıların, bunların biyo – ekolojilerinin ve ekonomik zarar eşiklerinin tespit edilmesi,
- Üreticilerin eğitilmesi, ile olanaklıdır.

Dünyada başlıca pamuk üretici ülkelerin çoğunda pamuk üreticilerine gelir ve fiyat desteği sağlanmaktadır. Dünya pamuk üretiminin yaklaşık olarak %8 ini gerçekleştiren Çin, ABD, Hindistan, Pakistan, Özbekistan, Brezilya ve Türkiye'de bu destekler değişen oranlarda ve şekilde uygulanmaktadır.

Türkiye'nin pamuk politikası yakın bir geçmişe kadar ağırlıklı olarak destekleme fiyat ve alımı şeklinde ve Tarım Satış Kooperatif Birlikleri (TSKB) tarafından sürdürülmüştür. Birliğin yaptığı alım miktarı mevcut koşullara göre toplam üretimin %10 ile %30 u oranında değişim göstermiştir. Kooperatifler ile pamuğun yerli piyasadaki gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Birliğin yaptığı uygulama iki şekilde olmuştur. Birincide üretim olmadan doğrudan fiyat desteği yapmıştır.

İkincisinde ise doğrudan devlet tarafından hangisine aracılığıyla yapılmış olan taban fiyat desteği aracıdır. Birlik, devletin belirlemiş olduğu taban fiyattan ihracatı kısıtlayan uygulamaların tamamı yürürlükten kaldırılmıştır ve bu uygulama 1993 yılına kadar devam etmiştir. Sonra pamuk pirim sistemine geçilmiştir.

Türkiye'de pamuk konusunda uygulanan politikaların üretimin desteklenmesi ve teşviki konusunda yeteri kadar tatmin edici olduğu söylenemez. Geçmişte uygulanan desteklemeler, ve son dönemde ise uygulanan pirim sistemiyle üreticinin gelir düzeyinin mümkün pamukta bugüne kadar uygulanan politikalar üretici başta olmak üzere sektörde ki hiçbir kesimi memnun etmediği gibi üretimi de teşvik etmemiştir.

Türkiye'de girdi desteklerine son verilmesi prim desteklerinin ise yetersiz kalması üreticinin her geçen gün pamuk üretiminden uzaklaşmasına ve sübvansiyonlu pamuk ithalatının artarak devamına neden olmuştur. Ülkemizde pamuk ithalatında her hangi bir koruma önlemi bulunmamaktadır. Pamuk AB Gümrük Birliği Antlaşması kapsamında sanayi ürünü olarak işlem göstermektedir.

Bu durum ise Dünya Pamuk Piyasasında Türkiye'nin aleyhine haksız bir rekabet ortamı yaratmakta bu olumsuz yapının giderilebilmesini zorunlu kılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ADANA İLİNDE PAMUK TARIMI:

3.1 Adana İlinde Pamuk Üretimi Alanların Dağılımı

Türkiye’de pamuk üretimi genelde Ege, Antalya ve Çukurova ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde yoğunlaşmıştır.

Kaynak: (Pamuk Durumu ve Tahmini 1997 - 1998 Tarımsal Ekonomik Araştırma Enstitüsü Ankara)

Harita 3: Türkiye’de Başlıca Pamuk Üretimi Alanları

Pamuk bitkisi, yaygın ve zorunlu kullanım alanıyla insanlık açısından, yarattığı katma değer ve istihdam olanaklarıylada üretici ülkeler açısından büyük ekonomik öneme sahiptir. Artan nüfus, doğal elyafa olan ilginin giderek artması ve yaşam standardının giderek yükselmesi, pamuk bitkisine olan talebi de artmaktadır. Buna karşın sınırlı sayıda ülkenin ekolojisi pamuk tarımına el verdiğinden, Dünya üretiminin yaklaşık %80’i Türkiye’nin de içinde olduğu sekiz ülke tarafından gerçekleştirilmektedir.

Ülkeler	Ekiliş (000 ha)	Verim (kg/ha)	Üretim (000 ton)	Tüketim (000 ton)	İthalat (000 ton)
Hindistan	8.249	309	2.551	2.920	318
ABD	2.216	749	3.905	1.744	10
Çin	4.362	1.074	4.672	5.620	495
Pakistan	2.933	586	1.712	1.844	183
Özbekistan	1.442	709	1.023	208	1
Brezilya	838	987	829	854	149
Türkiye	700	1.204	858	1.231	403
Avustralya	348	1.538	528	28	-
Suriye	232	1.368	307	119	-
İsrail	12	1.623	20	5	2
Endonezya	16	309	4	505	510
Meksika	80	1.702	82	475	422
Dünya	31.998	615	19.688	20.255	6.262

Kaynak: Anonymous 1999 - 2003a

Tablo 6:Türkiye'nin Dünya Pamuk Üretimindeki Yeri

Günümüzde Türkiye pamuk ekim alanı yönünden yedinci, birim alandan elde edilen lif pamuk verimi yönünden dördüncü, pamuk üretim miktarı yönünden altıncı, pamuk tüketim yönünden beşinci, pamuk ithaleti yönünden dördüncü ülke konumundadır.

Adana, Yavuz Sultan Selimin Mısır seferi sırasında tüm Çukurova ile birlikte Osmanlı Devleti topraklarına katılmıştır.

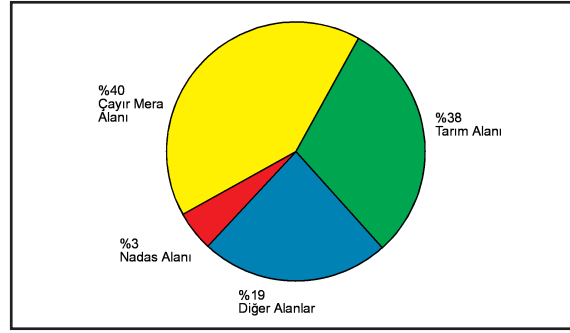
Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın 1832 yılında Çukurova'yı işgal etmesinden sonra, pamuk tarımında ustalaşmış Fellah adı verilen Mısırlı tarım işçileri Çukurova'ya getirilmiş, ayrıca pamuk üretiminde, akılcı, gelişmesine neden olmuştur. (Arınç., 2006, s.117-119)

Türkiye tarım tarihinde Çukurova'nın ayrı bir yeri olmuştur. İzmir ve Batı Anadolu'nun yanı sıra pamuk sayesinde erken dışa açılan ve sermaye birikimine giden yörelerin başında Çukurova gelmekte, Çukurova özellikle Amerikan iç savaşı ile birlikte Avrupa'nın pamuk ihtiyacını Mısır ile birlikte karşılayan bölgelerden biri durumundaydı.

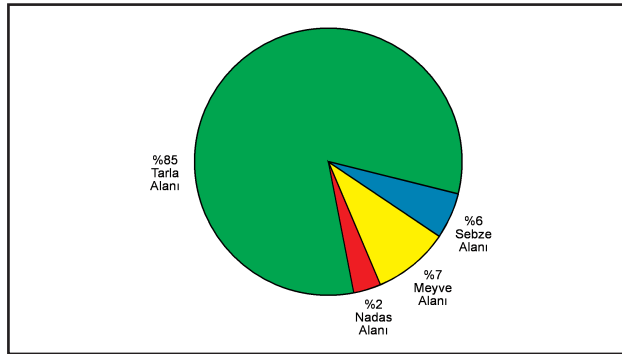
Adana ve Çukurova yöresi 19. yüzyılda küreselleşmenin yoğun bir biçimde etkilediği Osmanlı toprağıydı. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu topraklarda pamuk-

ğün ayrılığı giderek artmış, bir ihraç ürünü olarak yöreyi neredeyse tek ürüne mahkum etmiştir. Bir başka açıdan bakıldığında Çukurova sermaye birikimi bakımından önem taşımaya başlamıştı. Çukurova’da üretilen pamuğun yüzde 95’i yörede yerli pamuk diye tanımlanıyordu. Bu tür Anadolu ve çevresine uygun sağlamış bir türdü. Geriye kalan yüzde 5’i ise Amerika’dan ithal edilen tohumlardan üretiliyordu. Ancak Mısır ve Amerika’dan gelen pamuk türünün üretim maliyeti daha yüksekti. Yerli pamuk denilen tür se bu yöreye uygun sağlamış olan Levant Cotton’dur.

Çukurova Yöresinde pamuk ekili alanlarda daha doğrusu tarıma ayrılan alanlarda her geçen yıl belirli oranlarda azalma olmaktadır. Önce Adana’da arazi dağılımı grafiğini sonrada tarım arazisi dağılımını gösteren grafiği inceleyip 2005, 2006, 2007 yıllarında tarım alanlarının ülke ve il itibariyle sınıfsal dağılımını gösteren tabloda bu azalmayı inceleyelim.

Grafik 5: Adana’nın Arazi Dağılımı Grafiği

Kaynak: Zümrüt Ajans Adana

Grafik 6: Adana’da Tarım Arazisinin Dağılımı

		Toplam Tarım	Ekilen Tarla	Nadas	Sebze Bahçeleri	Meyve
	Yılı	Alanı	Alanı	Alanı	Alanı	Alanı
Türkiye	2005	266.068.950	181.483.770	48.761.640	8.058.980	27.764.560
Adana		5.943.360	5.177.250	63.220	250.770	452.390
Adana/Türkiye		2,23	2,85	0,13	3,11	1,63
Türkiye	2006	258.790.951	175.598.596	46.908.406	7.795.422	28.488.527
Adana		5.621.945	4.834.602	36.260	268.473	482.610
Adana/Türkiye		2,17	2,75	0,08	3,44	1,69
Değişim/Türkiye 2005-2006		-2,74	-3,24	-3,80	-3,27	2,61
Değişim/Adana 2005-2006		-5,41	-6,62	-42,64	7,06	6,68
Türkiye	2007	248.875.052	170.626.668	42.189.473	7.407.868	28.651.043
Adana		5.542.654	4.727.708	51.350	254.989	508.607
Adana/Türkiye		2,23	2,77	0,12	3,44	1,78
Değişim/Türkiye 2006-2007		-3,84	-2,83	-10,06	-4,97	0,57
Değişim/Adana 2006-2007		-1,41	-2,21	41,62	-5,02	5,39

Kaynak : TÜİK Verileri

Tablo 7: Tarım Alanlarının Ülke ve İl İtibariyle Toplam Tarım, Tarla, Nadas, Sebze Bahçeleri ve Meyve Bahçeleri Olarak Dağılımı (Da)

Adana’da tarıma ayrılan alanlar her geçen yıl belirli bir oranda azalmaktadır. 2006 yılında bir önceki yıla göre ekilen tarla alanı Türkiye genelinde yüzde 3,2 Adana’da yüzde 6,6 oranında azalmıştır. Bu azalış 2007 yılında Türkiye ve Adana genelinde yüzde 2’nin üzerindedir. Ekim alanlarındaki azalmanın çok değişik sebepleri vardır. Miraslar yoluyla ekilen arazilerin bölünmesi ve tarım girdi fiyatlarının artması bunlardan birkaçıdır. Adana’nın ekili dikili alanları toplamı Türkiye ekili ve dikili alanlarının %2,8’ini oluşturmaktadır. Meyve ekim ve mevsimsel yapı incelendiğinde Akdeniz Bölgesi özellikle Doğu Akdeniz Bölümü, Çukurova yöresi ürün çeşidi bakımından Türkiye’nin en zengin yeridir. Mevsimin ilk sebze, meyve ve tahılları bu bölgede üretilmektedir.

Eski bir geçmişe sahip olan Çukurova pamuk tarımı bölgesi Dünya’da pamuk ekim alanları 42° kuzey, 25° güney enlem aralığında yer alır, Asıl pamuk alanları olan 32°-36° enlem aralığına ise sınırda bulunmaktadır. Çukurova 37° enlem derecesi çevre-

sinde yer almaktadır.

Çukurova tarım bölgesi pamuk için uygun koşulları bulundurmaktadır.

Pamuğun yetiştirilmesi süresi 90-200 arasında değişir. Pamuk tarımında yıllık ortalama sıcaklığın 19°C, yaz mevsimi sıcaklığı ise ortalama 25°C olması gerekmektedir.

Yıllık ve yaz sıcaklığı ortalamasının yanında yetiştirme dönemindeki sıcaklık dağılımında uygun olmalıdır.

15,5°C'nin altındaki sıcaklıklarda pamuk bitkisinde büyüme durur.

Teorik olarak 6 aylık bir gelişme süresinde pamuk;

1. ay 15°C 2.ay 20°C 3.ay 25°C

4. ay 25°C 5.ay 20°C 6.ay 15°C

aylık sıcaklık ortalamasına gereksinim duyar.

Kozaların gelişme döneminde sıcaklığın 30 - 32°C'ye yükselmesi gerekir. Aksi halde kozaların olgunlaşması gecikir lif kalitesi düşer. Bu olgunlaşma sıcaklıklarına yörede pamuk sıcaklığı denilmektedir.

Fotoğraf 4: Pamuğun Damlama Sistemiyle Sulanması

Pamuk bitkisinin su tüketimi 400 - 600 mm dir. Oysa Türkiye'de ve pamuk tarımı yapılan ülkelerden çoğunda bu yağış tutarına ulaşılamaz.

Bu nedenle pamuğun normal gelişimini tamalayabilmesi için gerekli olan, ancak yağışlarla sağlanamayan suyun sulama yoluyla verilmesi zorunlu olmaktadır. (Fotograf 4)

Pamuğun gelişebilmesi için bağıl nem fazla olmamalıdır. Ekim zamanında oluşan rüzgarlar toprağı hızla kurutacağı için tohumların çimlenmesine engel olur.

Bitkilerin henüz genç olduğu bu dönemde esen rüzgarlar yaprakların solunum ve transpirasyonunu güçleştirerek bitkinin büyümesini durdurur.

Cumhuriyeti kuran kadroların amacı ilk defa tarım alanlarında verimliliği artırmaktı. Bunun için verimli alanlarda işe başladılar. 1924 yılında Pamuk Araştırma, 1940 yılında Çukobirlik, Tarsus Topak Su teşkilatı ve Zirai Mücadele Enstitüsü kuruluşlarının bölge çiftçisine önemli katkıları da bulunmuştur. 1956 yılında Seyhan barajının kurulması ile başlayan dreneaj çalışmaları bölgede sulamanın yaygınlaşması ve bunu takiben verim artışı sağlanmıştır.

Bilindiği gibi pamuk her türlü toprakta yetişebilir. Bununla birlikte toprağın fiziksel ve kimyasal yapısı ile biyolojik özelliklerin pamuk bitkisinin gelişmesini verim ve kalitesini büyük ölçüde etkilediği gerçektir. Derin kumlu killi topraklar su tutma yeteneği yüksek geçirgenliği işlenmesi ve sulaması kolay topraklar pamuk tarımı için uygundur.

Çukurova pamuk tarımı için uygun koşullar oluşturduğundan sulama gübreleme makine kullanımı ve ilaçlama gibi modern üretim teknikleriyle pamuk üretimi ve pamuk ekim alanları verimi yıllara göre artış göstermiştir.

3.2 Adana ilinin Türkiye Pamuk Üretimindeki Yeri

Bilindiği gibi pamuk dünyada söz sahibi olduğumuz ürünlerimizden biridir. İhracatımızda önemli bir paya sahip olup lokomotif sektörlerimizden olan tekstil ve konfeksiyon başta olmak üzere bir çok sanayi dalının hammaddesini oluşturmaktadır.

Türkiye, dünya pamuk üretiminde yaklaşık %4,4'lik payla Çin, ABD, Hindistan, Pakistan, BDT, Brezilya'dan sonra 7. sırada gelmektedir. Türkiye'de pamuk ekim alanları son beş yıldan %23 oranında azalmıştır. Ülkemizde ekolojik koşulları pamuk üretimi için oldukça elverişli olup, Ege, Güneydoğu Anadolu, Çukurova ve Antalya çevresinde pamuk üretilmektedir.

YIL	EGE	G.DOĞU ANADOLU	ÇUKUROVA	ANTALYA	TÜRKİYE
2002/03	304.811	453.944	212.158	12.160	983.073
2003/04	265.900	443.928	196.233	12.400	918.461
2004/05	251.800	441.611	166.850	7.348	867.609
2005/06	168.468	437.058	156.749	3.872	766.157
2006/07	202.822	536.194	241.790	4.201	985.007
Son beş yılda değişen oranlar	-33,5	18,1	14	-65	0,2

Kaynak: İzmir Ticaret Borsası, 2006 İktisat Raporu.

Tablo 8: Bölgeler İtibariyle Türkiye Lif Pamuk Üretimi (Birim Ton)

Türkiye’de lif pamuk üretiminin 2005/2006 sezonunda bir önceki sezona göre tüm bölgelerde üretim miktarının düştüğü görülmektedir.

2006/2007 sezonunda 985 bin ton seviyesinde gerçekleşeceği bu durumda 2000/2001 sezonunda göre yaklaşık %0,2 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

Ülkemiz lif pamuk üretimi az da olsa artarken bölgemizde pamuk üretimi azalmaktadır.

Söz konusu dönem itibariyle üretimde azalış %33,5 seviyesindedir.

Ancak, pamuk üretiminde gerçek tablonun ortaya konabilmesi açısından ekim alanlardaki gelişmeye de bakmanın daha isabetli olduğunu düşünüyorum. Pamuktaki bu üretim artışının esas olarak sezonda ortaya çıkan verim artışından kaynaklandığı söylenebilir.

YIL	EGE	G.DOĞU ANADOLU	ÇUKUROVA	ANTALYA	TÜRKİYE
2002/03	224.3	319	140.9	8,9	693
2003/04	203	300	126	8	637
2004/05	164.5	289.2	93.1	4,1	550,9
2005/06	112	259.2	82	2,3	456
2006/07	116.9	296.6	117,5	2,5	533,5
Son beş yılda değişen oranlar	-47,9	-7	-16,6	-13,8	-23

Kaynak: İzmir Ticaret Borsası, 2006 İktisat Raporu.

Tablo 9: Bölgeler İtibariyle Türkiye Pamuk Ekim Alanları (Birim Bin Ha)

Türkiye’de pamuk ekim alanları son 5 yılda %23 azalmıştır. Bu azalış Ege Bölgesinde %48, Çukurova’da %16,6 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Ancak 2006/2007 sezonunda bir önceki sezona göre ekim alanlarında artış görülmektedir. Bunun nedeni pamuğa verilen primde bir önceki yıla göre artış olmasıdır.

Genel olarak pamuk ekim alanlarındaki gerilmenin temel sebebi ise üreticilerimizin alternatif ürünlere yönelmesidir.

Çalışmada; 2007/2008 sezonunda geçen sezona göre, ekim alanlarının %20,1 (30.380 ha) azalarak 120.440 ha, toplam kütlü üretimin ise aynı dönemde %28,1 azalarak 384.118 ton olduğu tespit edilmiştir. Ortalama verimin geçen sezona göre yaklaşık yüzde 10 oranında azaldığı gözlenmiştir. Çukurova’da pamuk ekim alanının son yıllarda giderek azalmaktadır.

Adana ili pamuk üretimi ekim alanı ve verimini incelenerek olursa 2006, 2007 ve 2008’de üretimin giderek azaldığı gözlenmektedir. En fazla pamuk ekimi ile üretimin Karataş, Ceyhan ve Yüreğir’de gerçekleştiği görülür. Üretimin azalmasında pamuk taban fiyatlarının düşük olması ve üretim masraflarının fazla olmasından dolayı üreticilerin alternatif üretime yönelmesidir.

	Ekim Alanı (dekar)			Hasat Alanı (dekar)			Üretim Alanı (dekar)			Verim kg/da		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Seyhan	12.999	8.000	4.918	12.999	8.000	4.918	7.505	3.829	2.275	577	479	463
Yüreğir	59.995	35.000	38.254	54.996	35.000	38.254	34.400	18.429	16.807	626	527	439
Aladağ	1.024	600	656	1.024	600	656	98	230	202	96	383	308
Ceyhan	79.994	80.000	108.203	79.994	80.000	108.203	46.187	44.037	50.041	577	550	462
İmamoğlu	17.999	7.000	7.651	17.999	7.000	7.651	7.794	3.351	2.949	433	479	385
Karaisalı	8.499	8.000	7.651	8.499	8.000	7.651	2.165	1.915	1.533	255	239	200
Karataş	299.325	305.000	306.029	299.325	305.000	306.029	181.935	16.593	141.529	608	527	462
Kozan	7.999	10.000	5.465	7.999	10.000	5.465	3.560	4.432	1.895	445	443	347
Yumurtalık	14.999	13.820	16.200	14.999	13.820	16.200	7.938	6.615	6.868	529	479	424
Toplam	502.833	467.420	495.027	497.834	467.420	495.027	291.582	243.431	224.099			

Kaynak: Tük Verileri

Tablo 10: Adana İli ve İlçelerinin Ekim Alanı, Hasat Alanı, Üretim Alanı ve Veriminin 2006, 2007, 2008 Yılı Karşılaştırmaları

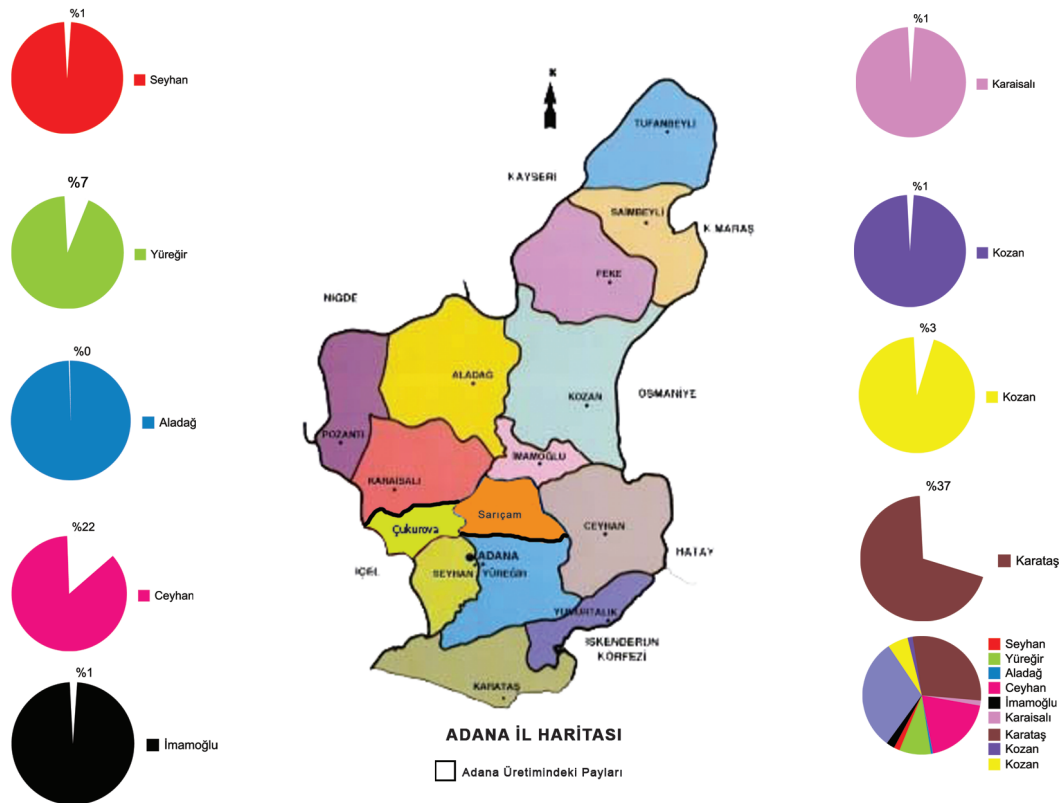
Dünyanın önemli pamuk üreticilerinden biri olan Türkiye’nin 2008 yılı pamuk üretimi 1.820.000 ton olmuştur. Bu üretimin yaklaşık 1/4 Akdeniz Bölgesi, Akdeniz Bölgesi Üretiminin yaklaşık yarısını Adana ili karşılamaktadır.

	Türkiye	Akdeniz Bölgesi	Adana
Ekim Alanı (dekar)	4,950,000	991,167	495,027
Hasat Edilen Alan (dekar)	4,948,907	991,167	495,027
Üretim (ton)	1,820,000	419,780	224,099
Verim (kg/da)	368	424	453

Kaynak: TÜİK Verileri

Tablo11: 2008 Yılı Türkiye, Akdeniz Bölgesi ve Adana İli Pamuk Ekim Alanı, Hasat Edilen Alan, Üretim ve Verim Karşılaştırması

Görüldüğü gibi Adana ili büyük bir pamuk ekim, üretim ve verim potansiyeline sahiptir. Üreticiye uygun koşullar sunulduğunda bu potansiyelin daha iyi kullanılacağı pamuk üretiminin daha da artacağı açıktır. Çiftçi alternatif ürünler yerine daha iyi bildiği pamuk ürününü ekmeye devam edecektir.

Kaynak : TÜİK Verileri

Harita 4: Adana ili 2008 yılı Pamuk Üretiminin İlçelere Göre Dağılım Oranı

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. HACI SABANCI ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ

4.1 Türkiye’de organize sanayi Bölgelerinin kuruluşu ve Gelişimi

Türkiye’nin sanayileşme sürecinde, organize sanayi bölgeleri bu süreci desteklemek amacıyla 1960 yılından sonra uygulanmaya başlayan önemli unsurlardan biri olmuştur.

Organize sanayi bölgeleri önemli ağır sanayi tesisleri ve küçük ölçekli işletmelerin belirli bir plan çerçevesinde yerleştirilip, geliştirilmeleri için sınırları önceden belirlenmiş arazi parçalarının ilk olarak alt yapı hizmetleri ve sonrada ihtiyaçlara göre haberleşme, itfaiye, sağlık tesisleri, güvenlik ve sosyal kurumları ile donatıldıktan sonra işletilabilir hale getirilmesiyle oluşturulur.

Diğer bir ifade ile orta ölçekli, imalat sanayi diyebileceğimiz sanayi tesislerinin bir arada bulunması amacıyla kurulmuş sanayi organizasyonları olarak adlandırılabilir.

Türkiye’de sanayileşme hareketlerine diğer sanayi ülkelerine göre geç başlayan sanayicileri, eskiden beri dar ekonomik ve teknik imkanlarla karşı karşıya kalmıştır. Ülkemiz sanayicileri kendi imkanları ile yani hiçbir yardım ve destek almadan bir işletme kurmak zorunda kalmaktaydılar. Bir taraftan pazar imkanları açısından uygun ve ucuz bir arazi parçası bulmak, aynı zamanda bu arazinin, alt yapı tesislerini ve fabrika binalarını inşa etmek, günün koşullarına uygun teknoloji ile donanmış makine ve aletlerle donatmak, yeterli kalitede ve sayıda işgücü ile gerekli işletme sermayesine sahip olmak gibi pek çok sorun ile karşılaşarak, gerekli rekabet ve girişim gücünü ortaya koyma imkanı bulamamaktaydılar. Kent içindeki mevcut altyapı imkanları, konutların ve özel arıtma istemeyen ticari ve hizmet sektörü gibi sektörlerin dahi ihtiyacını karşılamazken bir de sanayi tesislerinin aynı altyapı olanaklarından faydalanmak zorunda kalması, alt yapının yetersizliği yanında çevresel etkiler açısından da bir çok sorunla karşı karşıya kalmamıza neden olmaktaydı. Bu durum sanayinin büyük yerleşim yerlerinden uzaklaşarak, nispeten daha ucuz olan kırsal alanlara kaymasına ve böylece plansız gelişen bir takım sanayi bölgelerinin oluşmasına sebep olmaya başladı. Plansız ve düzensiz gelişen bu bölgeler, arazi kullanımı açısından da giderek geri dönülmez bir şekilde verimli tarım alanlarını işgal etmeye başlamıştı.

Sanayi tesislerinin mekansal etkilerinin söz konusu olduğu ve her sanayi tesisinin bulunduğu alanda çevreyi olumlu veya olumsuz etkilediği bilinmektedir. Bu etkiler özellikle kentlerde hava kirliliği, gürültü, trafik sıkışıklığı yanında nehir, göl ve deniz sularının kirlenmesi, atıkların depolanması ve zararsız hale getirilmesi, arazinin düzensiz şekilde işgal edilmesi şeklinde görülmektedir.

Özellikle kent planlarında sanayinin uygun yerlere konulmaması her türlü masrafları arttırmaktadır. Malların fazladan hareket etmesi, mesken – işyeri seyahatlerinin uzaması, kent içi trafiğin tıkanması, hizmet dağıtımı ve depolamanın ekonomik olmayan bir içerik kazanması ile sanayinin bu durumu, hem kente, hem sanayiye, hem işçiye, hem de tüketiciye pahalıya mal olmaktadır. Maddi kaynaklarının ve insan enerjisinin israfı söz konusu olmaktadır. Ayrıca düzensiz yerleşmiş sanayi tesislerinin yıllar sonra kent dışına nakledilmesi toplumsal kaynakların aynı sanayi yatırımları için bir kez daha kullanılmasına yol açarak ekonomiye ağır bir yük getirmektedir.

Kentleşme açısından da organize sanayi bölgeleri planlama için büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Kentlerde ulaştırma, enerji, su, kanalizasyon ve benzeri altyapılar sanayi ve diğer kent bölgeleri için daha rasyonel olarak kurulabilmektedir. Kentin mekansal yapısı içinde; sanayi ve ticaret, iskan, eğlence, sağlık ve eğitim kesimleri arasında, işler bir akımın düşük maliyetli ve sosyal faydası yüksek olarak düzenlenebilmesi, sanayi faaliyetlerinin kent planlamasında, organize sanayi bölgelerinde yerleşmesi ile mümkün olabilmektedir.

Organize sanayi bölgelerinin kuruluş amaçlarını şu şekilde özetleyebiliriz.

1. Sanayinin belli merkezlerde toplanarak disipline edilmesi. Özellikle şehir içine dağılmış irili – ufaklı sanayi tesisleri ile yine kent dışında aynı görünümü sergileyen işletmelerin bir arada toplanması.
2. Şehirlerin planlı gelişmesine katkıda bulunması. Sanayileşme ile birlikte hız kazanan ve özellikle son 25 yılda hızla büyüyen şehirlerin daha düzenli ve planlı bir şekilde gelişmesini sağlamak .
3. Birbirini tamamlayıcı ve birbirinin yan ürününü teşvik eden sanayicilerin bir arada ve program dahilinde üretim yapmalarına olanak sağlanmasıyla üretimde verimliliğin ve daha yüksek artı değer sağlanması.
4. Sanayinin az gelişmiş bölgelerde yaygınlaştırılması. Ülkemizde sanayinin belli merkezlerde toplandığı bilinmektedir. Özellikle ulaşım imkanları ile hammadde ve Pazar olanakları daha gelişmiş alanlarda sanayinin yoğunlaştığı görülmekte ve böylece ülke içinde dengesiz bir kalkınma ve gelişme seyri gözlenmektedir. Bu durum bölgeler arası göçü hızlandırmakla birlikte bir çok sosyo – ekonomik sorunlara yol açmaktadır. Özellikle organize sanayi bölgeleriyle birlikte sunulacak olan teşvik, vergi indirim vb. kolaylıklar özellikle geri kalmış ve kalkınmakta öncelikli yöreler ile ikinci derece kalkınmada

öncelikli yörelerde sanayinin teşvikini sağlayacak, bu sayede bölgeler arası dengesizlik bir ölçüde giderilmeye çalışılacaktır.

5. Tarım alanlarının sanayide kullanılmasının önlenmesi. Özellikle 1980 yılından sonra yürütülen sanayi politikaları sayesinde, gelişen ve büyüyen Türk sanayisi gittikçe daha büyük üretim alanlarına ihtiyaç duymaktadır. Bunun yanında şehir içinde artan emlak fiyatları ile birlikte daha ucuz arazi arayışı, büyüyen işletmeleri şehir dışına itmekte, böylece kent dışında kalan verimli tarım alanları sanayinin bu tehdidine maruz kalmaktadır. Her kurulacak üretim tesisi için yol, altyapı, vb. ihtiyaçlarda göz önüne alındığında ortak kullanılabilecek planlı arazi parçalarından daha büyük oranda verimli tarım alanlarının geri dönülmemek üzere elden çıkacağı açıktır.

6. Sağlıklı, ucuz, güvenilir bir altyapı ve ortak sosyal tesislerin kurulması. Kent içine ve çevresine gelişigüzel dağılmış sanayi tesislerinin hemen her birinin ayrı ayrı altyapı, elektriki, su ihtiyaçlarını karşılaması işletmelerin kuruluş giderlerini arttıracaktır. Özellikle enerji ihtiyacının karşılanması sanayi tesisleri için zaman güçlükleri doğurmaktadır. Mevcut nakil hatlarının yetersizliği nedeniyle elektrik kesintilerinin yaşanması, alternatif enerji türlerinin sağlanmasında belli bir tüketim oranının sağlanması gibi sorunlar tesislerin bir arada ucuz ve güvenli enerji almalarını sağlamaktadır. Özellikle son günlerde çıkartılmaya çalışılan “Enerji Piyasası Yasası” ile büyük sanayi işletmeleri ve organize sanayi bölgeleri büyük bir müşteri haline gelecek ve çok tüketen birlikler daha avantajlı enerji kullanabileceklerdir. Başka bir avantajda, ortak itfaiye, sağlık ocağı, güvenlik, eğitim imkanları gibi hizmetlerin organize sanayi bölgelerinde daha kolay ulaşılabilir olmasıdır.

7. Müşterek arıtma tesisleri ile çevre kirliliğinin önlenmesi. Sanayileşme ile çevre kirliliği arasındaki ilişki bilinmektedir. Özellikle yerleşim alanları ile iç içe geçmiş sanayi tesislerinin katı ve sıvı atıklarını gelişigüzel ve disiplinsiz bir şekilde çevreye yaymalarının önüne geçilmesi.

8. Kalkınmanın bir aracı olarak organize sanayi bölgelerinin teşvik edilmesi. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri daha çok orta ve küçük işletmelere dayandığından, organize sanayi bölgeleri, bu tür işletmelerin teşvik edilmesi ve geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. (Ataş. 2006, s. 2 – 3)

Ülkemizde Sanayi bölgelerinin gelişmesi;

Türkiye’de 1950 – 1960 döneminin son yıllarında baş gösteren ekonomik çöküntünün ardından, ekonominin planlı bir şekilde yürütülmesi gündeme gelmiş, 1960 yılında 91 sayılı kanunla Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Devlet Planlama

Teşkilatı'nın kurulmasından sonra, beşer yıllık kalkınma planları hazırlanmaya başlanmış ve ekonomik gelişme bu planlara bağlanmıştır. (Mutluer. 1995, s.30)

Planlı kalkınmayla belirlenen bu hedefler doğrultusunda, ülkede sanayinin geliştirilmesi amacıyla birçok teşvik tedbiri uygulamaya konulmuştur. Uygulamaya konulan tedbirlerden biri de, organize sanayi bölgeleri uygulamasıdır. Dolayısıyla Organize Sanayi Bölgesi düşüncesi, Türk sanayinin plan ve programlara bağlı olarak geliştirilmesi ve teşvik edilmesi çabalarıyla birlikte ağırlık kazanmaya başlamıştır. Hükümet tarafından 1961 yılında yaptırılan etütler sonucunda hazırlanan raporda, Organize sanayi Bölgeleri'nin Türkiye sanayine sağlayacağı faydalara işaret edilmiş ve örnek olarak Bursa'da bir 'Pilot Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması teklif edilmiştir. (Bilgin, 2004.s.85)

Sonuç olarak Organize Sanayi Bölgesi uygulamasına ilk olarak 1962 yılında Dünya Bankası'ndan alınan kredi ile gerçekleştirilen Bursa Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulmasıyla başlanmıştır. Bursa Organize Sanayi Bölgesi ilk uygulama olması itibarı ile çeşitli sorunlar yaşamasına rağmen başarılı olmuş ve organize sanayi bölgesi kavramının Türkiye'de kendisini kabul ettirmesine öncülük etmiştir.

Bursa Organize Sanayi Bölgesi deneyiminin ardından Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde 'Organize Sanayi Bölgeleri Kurma ve İşletme Fonu' adı altında bir fon oluşturulmuş, devlet bütçesinden bu fona kaynak aktarılmış ve bu fondan, kurulması planlanan Organize Sanayi Bölgeleri kredilendirilerek teşvik edilmiş ve yenilerinin yapımına başlanmıştır.

O tarihlerde, Organize Sanayi Bölgeleri'nin kuruluş kararları 5 yıllık kalkınma planlarının hedefleri paralelinde Bakanlar Kurulu kararı ile gerçekleştirilmiştir. Kurulması kararlaştırılan organize sanayi bölgelerinin altyapı yatırımlarının %99 u bu fonda %1'i ise organize sanayi bölgesini kuran ticaret ve sanayi odaları ile yerel yönetimler tarafından karşılanmıştır. (1.osb. Zirvesi Raporu 2004)

Dolayısıyla organize sanayi bölgelerinin ilk kurulduğu yıllarda devletin katkısı azami derecede olmuştur. Devlet, o yıllarda organize sanayi bölgelerinin tüm altyapısını yaparak sanayi özendirme çabası içinde olmuştur.

Dolayısıyla, organize sanayi bölgelerinin ülkemizde giderek yaygınlaşmasının en önemli nedeni, organize sanayi bölgelerinin, dengeli kalkınmanın ve düzenli şehirleşmenin önemli bir aracı olarak görülmesi ve desteklenmesidir. Organize sanayi bölgesi uygulamasıyla, bir taraftan sanayinin ülke sathına dengeli dağılımı ve düzenli şehirleşme

hedeflenmiş, diğer taraftan da çevre kirliliği sorunları en aza indirilmiş, daha örgütlü üretim süreçleri planlamaya, teknoloji kullanımını arttırmaya kapasite, yükseltmeye yönelik sanayileşme desteklenmiştir.

Organize Sanayi Bölgesi uygulamasının sonuçlarıyla ilgili en iyi örnek Bursa Organize Sanayi bölgesi olmuştur. Daha sonra Eskişehir, Konya, Erzurum ve Manisa Organize Sanayi Bölgeleri kurulmuştur.

Planlı kalkınmanın, sanayileşmenin ve kentleşmenin gerçekleştirilebilmesi için bir uygulama aracı olarak görülen organize sanayi bölgelerinin, sanayi yatırımlarımızın yoğunlaştığı alanlar içindeki payı giderek artmaktadır.

Bursa’da başlayan Organize Sanayi Bölgesi kurulması hareketi başlangıç oluşturmuş, kalkınma planları ile devam etmiştir.

Kalkınma programlarında olduğu gibi yıllık programlarda Organize Sanayi Bölgelerine önemli ölçüde yer verilmiş ve alınacak tedbirler belirtilmemiştir. Organize sanayi bölgelerinin son yukarıdaki gelişimi incelenirse 2004 yılı programında 6’sı kalkınmada öncelikli yörelerde olmak üzere, 2003 yılında tamamlanması planlanan 7 organize sanayi bölgesi ile, kalkınmada öncelikli yörelerdeki organize sanayi bölgesi sayısının 31’e, ülke genelinde ise 77’e ulaşacağı görülür. Programda, organize sanayi bölgelerinin altyapı imkanlarının küçük sanayi sitelerine göre daha iyi durumda olduğu, bitmiş durumda 70 adet organize sanayi bölgesinde bulunan 13.460 işyerinin 10.657’sinde üretime geçildiği belirtilmektedir. 773.250 kişiye istihdam sağlayacak kapasitede olan bu işyerlerinde 372.125 kişinin istihdam edilmiş olduğu görülür.

Bölge	İl Sayısı	OSB Sayısı
Güneydoğu Anadolulı Böl.	9	5
Marmara Bölgesi	11	11
Ege Bölgesi	8	11
Akdeniz Bölgesi	8	3
İç Anadolu Bölgesi	13	7
Karadeniz Bölgesi	18	15
Doğu Anadolu Bölgesi	14	5
Toplam	81	87

Kaynak: Mehmet Hüseyin Bilgin, Selçuk Ar, İstanbul Organize Sanayi Bölgeleri ve Siteleri İstanbul Ticaret Odası, 2004, s.99

Tablo 12: 2004 Yılı Yatırım Programına Göre Yatırımı Devam Eden Organize Sanayi Bölgeleri’nin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölge	Doluluk Oranı
Güneydoğu Anadolul Böl.	37
Marmara Bölgesi	33
Ege Bölgesi	53
Akdeniz Bölgesi	89
İç Anadolu Bölgesi	39
Karadeniz Bölgesi	29
Doğu Anadolu Bölgesi	11
Ortalama Doluluk Oranı	38

Kaynak: Mehmet Hüseyin Bilgin, Selçuk Ar, İstanbul Organize Sanayi Bölgeleri ve Siteleri İstanbul Ticaret Odası, 2004, s.99

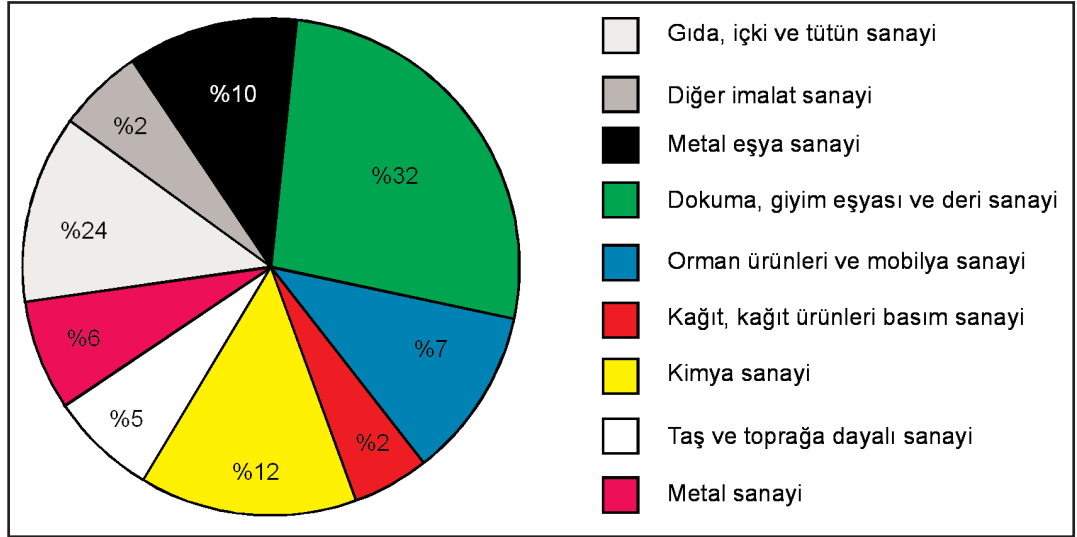
Tablo 13: 2004 Yılı Yatırım Programına Göre Yatırımı Devam Eden Organize Sanayi Bölgeleri'nin Doluluk Oranı

Türkiye’de 1962 yılından itibaren kurulan organize sanayi bölgeleri, 15.04.2000 tarihinde yürürlüğe giren 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu ile “Özel Hukuk Tuzel Kuruluş” olarak tanımlanmıştır. Yasanın yürürlüğe girdiği tarih itibarı ile kuruluş aşamasında organize sanayi bölgesi olarak tanımlanmayan, küçük sanayi sitelerinin bileşiminden oluşan (ikitelili organize sanayi bölgesi gibi) sanayi bölgeleri ile birlikte 216 organize sanayi bölgesi tüzel kişilik kazanmıştır. Yine yasanın yürürlüğe girdiği tarih itibarı ile yasal işlerlik kazanan 216 organize sanayi bölgesinden ancak 76 tanesi faaliyete geçmiş durumdadır.

Tüzel Kişilik Kazanmış OSB Sayısı	Faaliyete Geçen OSB	Toplam Sanayi Parseli Sayısı	Üretime Geçen Parsel Sayısı	Proje İnşaat Aşamasındaki Parsel Sayısı
216	76	22.240	11.387	10.853

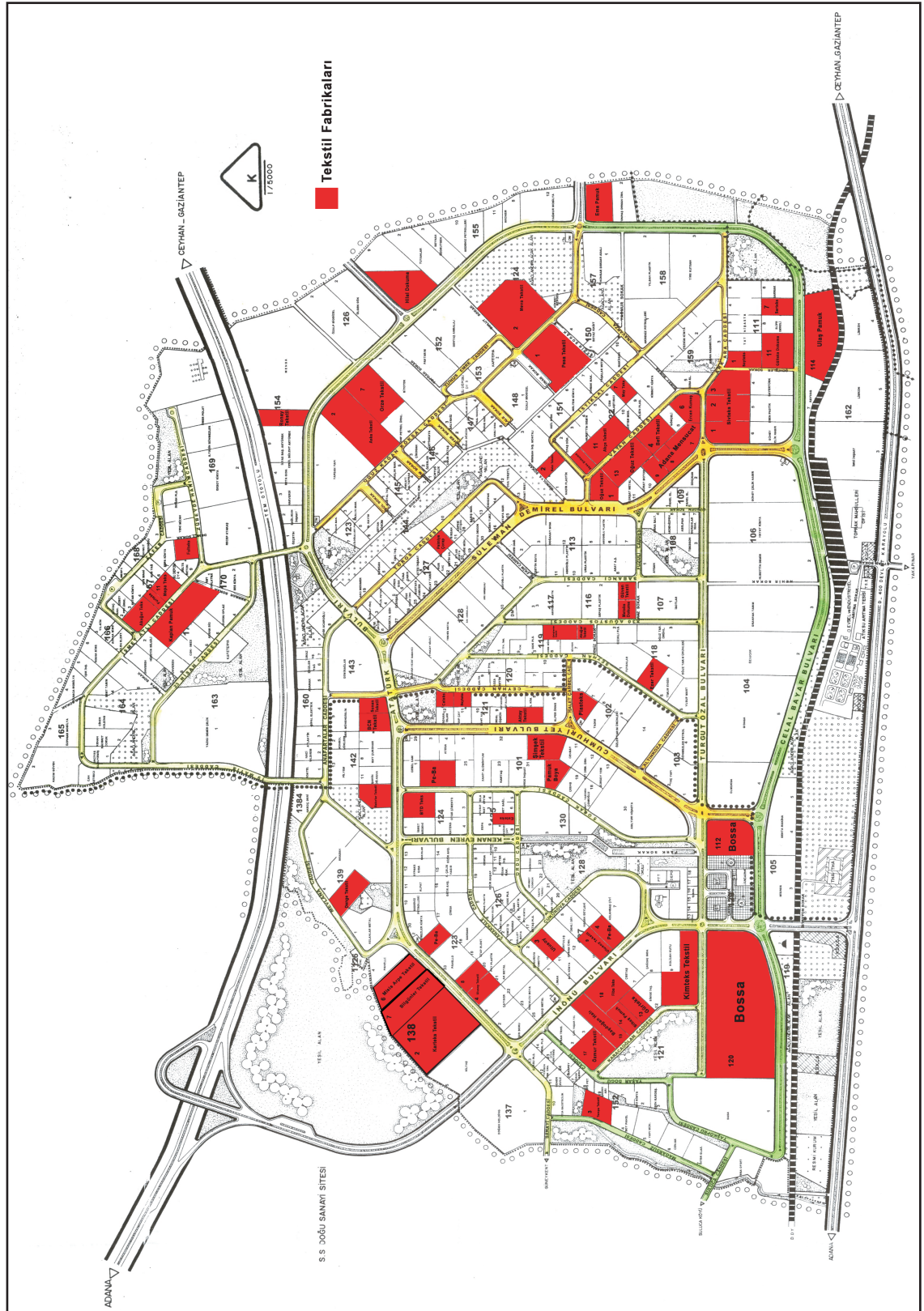
Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Tablo 14: 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunun yürürlüğe girişi itibari ile Türkiye’de kurulu bulunan Organize Sanayi Bölgelerinin, Adet, Faaliyet Durumu, Parsel ve Üretim Durumları

Grafik 7: Organize Sanayi Bölgelerinde Faaliyet Gösteren İş yerinin Sektörel Dağılımı

Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi Haritası

Kaynak: AOSB Verileri

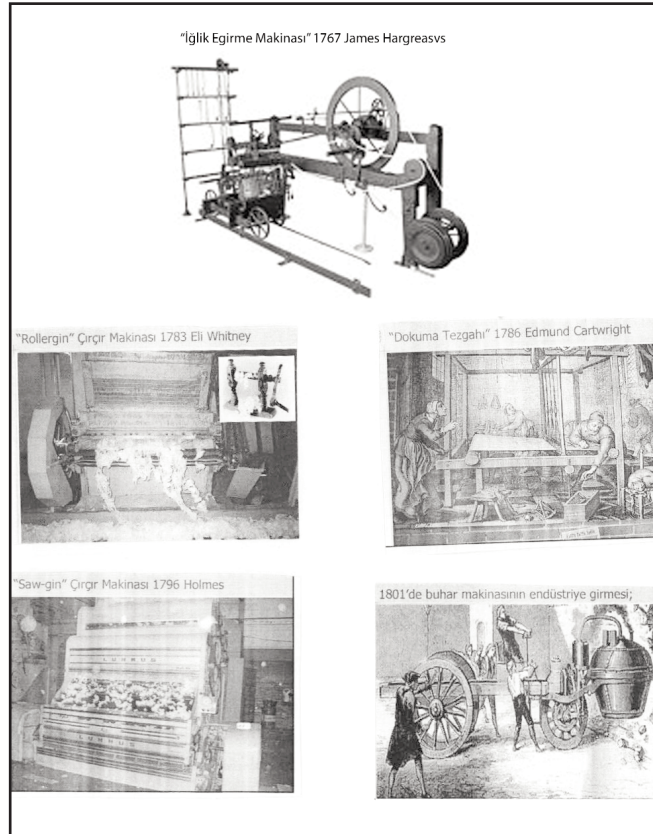
Harita 4: Adama Hacı Sabancı Organize Bölgesindeki Tekstil Fabrikalarının Dağılımı

4.2. Dünya’da ve Adana’da Tekstil Sanayinin Gelişimi

Pamuğun tohumlarında %17-24 oranında yağ bulunması, bu bitkinin yağ sanayi yönünde çok önemli bir bitki durumuna gelmesine neden olmuştur. Yağı, margarin ve sıvı yağ endüstrisinde en önemli hammaddelerden biridir. Pamuk yağ üretimiyle beraber sabun, yağlı boya, kağıt hamuru, muşamba ve parfümeri endüstrisinde de çok kullanılmaktadır. Günümüzde elliden fazla sanayi kolunun hammaddesini oluşturan pamuk sosyo ekonomik yapısına bağlı olarak, Dünya’daki üretiminde önemli değişimler göstermiştir.

19. yüzyılda kullanılan liflerin %78’ini yün, %18’ini keten %4’ünü pamuk oluştururken; 20. yüzyılda pamuk liflerinin kullanım oranı %74’e yükselmiş, yün %20’ye, keten ise %6’ya düşmüştür.

Dünyada pamuk üretiminin artmasında, pamuğa dayalı sanayinin gelişmesinde James Hargreavs (1767) “İplik Eğirme Makinası”, Edmund Cartwright (1786) “Dokuma Tezgahı” Eli Whitney (1783) “Roller’in Çırçır Makinası” Holmes (1790) “Saw-gin Çırçır Makinası” ve 1801’de buhar makinası endüstriye girmesiyle dünyada pamuk üretimi artmış, tekstil sanayide gelişme göstermiştir.

Kaynak: Ç.Ü. Prof. Dr. GENCER Oktay'ın Ders Notları

Fotograf 5: Tekstil Sanayinin Gelişmesinde Etkili Olan Makinalar

Günümüzde ise daha modern fabrikalarda pamuk ürünleri üretimi yapılmakta artan dünya nüfusunun ihtiyacını karşılamaya çalışmaktadır.

Türkiye’de pamuğu işleyen tekstil sektörünün gelişimi tekstil endüstrisinin temel hammaddelerinden biri olan pamuğun işlenmesi ve mamül haline getirilmesi için ülkemizde önemli bir kapasite bulunmaktadır.

Bilindiği gibi tekstil üretiminin temel aşamaları hammaddenin önce iplik haline getirilmesi ve daha sonra üretilen bu iplikleri kullanarak dokuma veya örme kumaşların imal edilmesi, kumaş veya ipliklerin boyama ve terbiyelerinin yapılması ve sonunda kullanıma hazır hale gelen kumaşlardan çeşitli konfeksiyon ürünlerinin elde edilmesidir. Ayrıca “non-nowen” adıyla tanınan dokusuz tekstil yüzeylerinin üretimi de tekstil endüstrisinin başka bir kolunu oluşturmaktadır. Türkiye’nin önemli bir pamuk yetiştirici ülke olması dolayısı ile özellikle pamuklu tekstil mamüllerinin üretimine yönelik yatırımlar yapılmıştır. Bu bölümde ağırlıkla pamuğun işlendiği endüstri sektörü olan pamuk ipliği üretimi ele alınacaktır.

Bugün için tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de pamuk ipliği üretimi ring ve OE-rotor iplik tesislerinde gerçekleştirilmektedir. Bilindiği gibi ring iplikçiliği geçmişi 1700’lü yıllara dayanan geleneksel bir iplik üretim teknolojisidir ve geniş bir yelpaze içerisinde her türlü ipliğin üretimine elverişlidir. OE-rotor iplik eğirme teknolojisi ise daha ziyade kaba ve orta numarada ipliklerin üretimine elverişli olan ve 1970’li yılların başından itibaren piyasada yaygın olarak kullanıma giren bir teknolojidir. OE-rotor iplik eğirme makineleri yüksek üretimleri ve ileri düzeydeki otomasyon seviyeleri ile tanınmaktadır. Bugün için dünyada üretilen ipliklerin yaklaşık %65’i ring, %25’i OE-rotor ve %5’i ise diğer ipliklerden oluşmaktadır.

Türkiye’de tekstil üretimi esas olarak Sümerbank’ın kurduğu çeşitli tesisler ile başlamış ve zamanla özel sektör fabrikalarının da birer birer kurulmasıyla zamanla kapasite artmış ve nihayet 1990 yılından sonra yapılan yoğun yatırımlarla önemli bir kapasite miktarına ulaşmıştır. Grafikte dünyada kurulu olan pamuk ipliği üretim kapasiteleri ve burada Türkiye’nin yeri verilmektedir. Grafikte de görüldüğü gibi Türkiye 1997 yılı itibarı ile ring iğleri bakımından dünyada 7. , OE-rotor kapasitesi bakımından da 4. sırada yer almaktadır. Başka bir ifade ile dünyada kurulu rotorların %5,1i ring iğlerinin ise %3,2’si Türkiye’de çalışmaktadır. Benzer bir ifade ile AB göz önüne alındığında Türkiye ring iplikçiliği AB’nin %90’ı rotor iplikçiliğinde AB’nin %69’u kadar bir kapasiteye sahiptir.

Tablo 13’te Türkiye’de kurulu ring ve OE-rotor iplik kapasiteleri verilmektedir. Bu çizelgeden de görüleceği gibi mevcut kapasiteyi oluşturan makinelerin ring iplikçiliğinde yaklaşık %45’i, rotor iplikçiliğinde ise %83’ü 10 yaşından daha genç makinelerden meydana gelmektedir. Özellikle rotor iplik makinelerinin yarısından fazlasının 1995 yılı sonrasında yapılan yatırımlar sonucunda kurulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısı ile

Türkiye'nin bilhassa OE-rotor iplikçiliği alanında son derece genç ve modern bir makine parkına sahip olduğu rahatlıkla ifade edilebilecektir.

Ancak kurulu bulunan bu dev kapasitenin tam olarak kullanılabilmesinde son yıllarda meydana gelen krizlerinde etkisi bazı problemler ortaya çıkmış ve kapasite kullanım oranları düşük düzeylerde gerçekleşmiştir. Örneğin 1998 yılında iplik üretimi 898.000 ton gibi oldukça yüksek düzeye çıkarken kapasite kullanım oranı ise %62,4 gibi hayli düşük bir seviyede gerçekleşmiştir. Kapasite kullanım oranındaki bu düşüklükte doğal olarak üretim maliyetine olumsuz etkiler yaratmakta ve sektörün rekabet gücüne önemli darbeler vurmaktadır. Yatırım yapılması ile normal olarak rekabet gücünün artması gerekirken plansız ve aşırı yatırımlar nedeniyle bu kez Türkiye'de tekstil sektörünün rekabet gücü ne yazık ki azalmıştır. Bundan sonra önemli olan husus yaratılan aşırı kapasiteye rağmen katma değeri yüksek olan ve moda eğilimlerine cevap verebilecek ürünlerin geliştirilmesi ve üretilmesidir. Ayrıca toplam kapasite içerisindeki yaşı genç sayılabilecek olan modern makinelerin miktarını hiçte küçümselemeyecek oranda yüksek olması akılcı yaklaşımların yapılması halinde, sektörde rahatlamının sağlanması yönündeki ümitleri arttırmaktadır.

ÜLKELER	RİNG İĞİ ADEDİ	OE-ROTOR ÜNİTE ADEDİ
Çin	42.456.000	578.200
Hindistan	34.874.000	309.000
ABD	4.527.000	925.000
Pakistan	8.333.000	144.800
Endonezya	7.050.000	86.000
Brezilya	6.500.000	283.000
Türkiye	5.382.000	388.000
Tayland	4.100.000	75.000
Japonya	3.880.000	94.000
Rusya	3.553.000	1.766.000
Tayvan	3.334.000	140.000
Meksika	3.500.000	100.000
Mısır	2.988.000	41.200
Bangladeş	2.810.000	43.000
Kore	1.997.000	16.800
İran	1.975.000	60.000
Romanya	1.700.000	98.000
Özbekistan	1.400.000	323.800
AB	5.990.000	559.800
İtalya	1.667.000	105.700
Portekiz	1.100.000	42.000
İspanya	1.075.000	86.100
Yunanistan	800.000	35.000
Dünya Tolamı	166.888.000	7.653.800

Tablo 15 : Dünya’da Pamuk İpliği Kapasiteleri (1997 yılı itibari ile)

Grafik 12’deki rakamlara bakıldığında Türkiye’deki iplik üretim miktarı ve mevcut kurulu kapasite göz önüne alındığında önemli miktarda pamuk açığının bulunduğu ve bu farkın ithalat yoluyla karşılandığı anlaşılmaktadır. Dolayısı ile Türkiye’de pamuk üretiminin korunup devam ettirilmesi ve ihtiyacımızı karşılayacak kaliteli pamukların üretiminin özendirilmesi iplik endüstrisinin hammadde bakımından dışarıya bağlı kalmaması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca uygun politikalar izlenerek hem üreticiyi hem de tekstilcilerimiz mağdur etmeden kaliteli pamukların ihracat yoluyla yurt dışına çıkmasının önüne geçilmesi gelecek yıllar içinde önemli bir konu oluşturmaya devam edecektir. Bu arada mevcut pamuk kalitemizin bozulmaması, hatta daha da iyileştirilmesi için gerekli olan bütün önlemlerin mutlaka alınarak kararlılıkla uygulanması ülke çıkarları bakımından yüksek derecede bir önem taşımaktadır. Son yıllarda tekstilcilerde gelen yerli pamuklarımızda kirliliğin artmış olması gibi şikayetler ciddiyle ele alınmalı ve

yabancı elyaf karışması gibi problemlerin önüne geçmek için başta pamuk üreticisi olmak üzere konu ile ilgili her kesimin dikkati çekilmelidir.

YILLAR	RİNG İĞİ SAYISI	ROTOR ÜNİTE SAYISI
1999	82.560	2.880
1998	448.176	24.652
1995 - 1997	1.268.160	211.028
1990 - 1994	835.012	112.024
1985 - 1989	551.769	45.832
1980 - 1984	304.386	18.920
1970 - 1979	1.550.744	5.200
1960 - 1969	283.812	-
1959 -	223.204	-
BİLİNMEYEN	213.828	576
TOPLAM	5.761.651	421.112

Tablo 16: Türkiye’de Yıllar İtibari ile Ring ve OE- Rotor İplik Yatırımları

YILLAR	ÜRETİM(TON)	K.KO.(%)
1985	408.000	90,7
1986	432.000	86,3
1987	500.000	91,4
1988	515.000	90,8
1989	535.000	86,7
1990	530.000	79,7
1991	484.000	66,6
1992	528.000	67,1
1993	530.000	63,1
1994	600.000	65,6
1995	630.000	62,4
1996	764.000	63,9
1997	870.000	64,4
1998	898.000	62,4

Kaynak : Özer, 1999

Tablo 17 : Pamuk İpliği Üretimi ve Kapasite Kullanım Oranları

Aksi takdirde uğranılacak olan zararların faturası tüm Türkiye’ye çıkacaktır.

Şu ana kadar büyük yatırımların yapıldığı pamuk ipliği ve bunu takip eden doku-

ma, örme, terbiye ve konfeksiyon sektörlerimizin yaşamlarını sürdürerek Türkiye ekonomisine olan katkılarını devam ettirebilmeleri topyekün bir yeniden yapılanma ve yatırım stratejisi oluşturulmasına bağlıdır (Oktay, 1999, s. 56-59).

Bugünden sonra yapılması gerekenlerin başında firmaların üretim stratejilerini gözden geçirerek katma değeri daha yüksek olan yönere kaymaları gelmektedir. Ayrıca en az bunun kadar belki de daha önemli olan husus uzunca bir süre kapasite arttırıcı yatırımlardan kaçınılması ve yalnızca kaliteyi ve ekonomikliği arttırmaya yönelik modernizasyon veya yenileme yatırımları teşvik edilmesi ve kesinlikle yeni kapasite artışları yaratılmamasıdır. Eğitim ve ar-ge faaliyetlerine hiç olmazsa bundan sonra gereken önemin verilmesi ve yeterli kaynakların aktarılması da hayati bir zorunluluk taşımaktadır.

4.3 Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi'nin Yeri, Konumu, Kuruluşu ve Tesislerin Sektörel Dağılımı

Girişimcilere kolaylık sağlamak imalat sanayiye dağınıklıktan kurtarmak, verimli tarım arazilerinin üzerindeki sanayi yapılaşmasını ve çarpık kentleşmeyi önlemek amacıyla Adana-ceyhan Karayolu üzerinde kurulmuştur. Adana-Ceyhan D-400 Karayolu üzerinde tarıma elverişli olmayan 1598 hektar alan üzerine 1984 yılında temel atılarak kurulmuş, Türkiye'nin en büyük organize sanayi bölgelerinden biridir. Bölgeye ulaşım karayolu, demiryolu ve havayolu ile sağlanmaktadır. AOSB Adana havalimanına 28km, Mersin Limanına 98 km, İskenderun Limanına 80km, Yumurtalık Limanına 40km uzaklıktadır. Bölgenin güneyinden D-400 Devlet Karayolu ve TCDD demiryolu, kuzeyinden TEM Otoyolu geçmektedir.

Fotoğraf 6: Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi

Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi'nin yapı maliyetinin yüksek olması nedeniyle iki bölümde yapılması düşünülmüş, önce ilk 500 hektarlık bölümü 1998 hizmete girmiştir.

Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi önemli yatırım avantajları, Türkiye'nin en büyük organize sanayi bölgelerinden biri olmasına neden olmuştur.

Bu avantajları elektrik, doğal gaz, kullanma suyu, atıksu, alt yapı, fon ve imaj, hizmet binası, telefon, sağlık, ptt ve KOSGEB laboratuvarı oluşturulmaktadır.

ELEKTRİK HİZMETLERİ

AOSB elektrik enerjisini TEİAŞ'a ait 154/31,5 kv Misis TM'den sağlamaktadır. Bu enerji 30 kv AOSB Dağıtım Sisteminde yer alan 1 adet Ana Dağıtım Merkezi, 12 adet dağıtım merkezi, 33km çift devre 30 kv enerji nakil hattı, 50 km tek devre 30 km dağıtım hatları ve aydınlatma hatları sanayicilerimizin kesintisiz, güvenilir ve kaliteli enerji kullanımı için gereken bakım ve iyileştirme çalışmaları gerektiği şekilde yapılmaktadır. Elektrik işletme hizmeti 24 saat sürekli olarak devam ettirilmektedir. Ülkenin en büyük Organize Sanayi Bölgelerinden birisi olan AOSB büyük bir dağıtım sistemine sahip olup yaklaşık %1 kayıp/kaçak oranıyla işletilmektedir.

DOĞALGAZ HİZMETLERİ

75.000 Nm³/saat 35 – 70 girişli, 12 – 19 bar çıkışlı RMS-A/1 istasyonumuz vardır. Bölgemiz içerisine 9592 mt çelik hat, 41.322 mt polietilen hat döşenmiştir. Döşenen bu hatlarla birlikte 2 adet 900Nm³/saat RMS-B istasyonu ve 1 adet 5000Nm³/saatlik RMS-B istasyonu yapılmıştır. Bununla birlikte 3 adet 900Nm³/saatlik RMS-B istasyonu daha montajı yapılmak üzere yedek bırakılmıştır.

30.000Nm³/saat 25-70 bar girişli, 30 bar çıkışlı RMS-A2 istasyonumuz vardır. Bu istasyon kojenerasyon ile elektrik tüketimi yapan bir firma ihtiyacı için kullanılmaktadır. Bunun için 1.500 mt çelik hat döşenmiştir.

Bahsi geçen alt yapıdan AOSB'de bulunan sanayicilerimize doğalgaz temin edilmektedir. RMS-B, RMS-C istasyonları ve altyapının işletme, bakım ve onarımları AOSB tarafından yapılmaktadır.

KULLANMA SUYU HİZMETLERİ

Bölgenin kullanma suyu ihtiyacını karşılamak için kurulan kullanma suyu arıtma tesisleri, bölgeden 4,5 km uzaklıktaki Ceyhan nehri kenarındadır. Kapasitesi 800lt/sn olan tesiste 6000m³ kapasiteli 2 adet, 4000m³ 1 adet su deposu bulunmaktadır. Ceyhan nehrinden alınan su arıtılarak bölgedeki fabrikalara kullanma suyu olarak verilmektedir. Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi'nde kullanma suyun satış fiyatı 0,285tl/m³+KDV olup diğer bir çok OSB'ye göre daha ucuzdur.

ATIK SU HİZMETLERİ

AOSB bölgesi içindeki atık su tesisleri kanalizasyon sistemi, evsel ve endüstriyel atık su arıtma tesisi olarak hizmet halindedir. Atık su arıtma tesisi Avrupa Birliği normlarına göre merkezi arıtma standartlarına uygun olarak inşa edilmiştir. Tesis kompleks bir tesis olup fiziksel, kimyasal ve biyolojik arıtmanın yanı sıra azot, fosfor gibi ağır metallerinde arıtılmasını içermektedir. Tesisin inşaat kısımları 72.000m³/gün nominal, hidrolik kapasitesine, mekanik ve elektrik donanımları ise 36.000m³/gün nominal hidrolik kapasitesine cevap verecek seviyededir.

Fotoğraf 7: Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi Arıtma Tesisi

ALTYAPI HİZMETLERİ

Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi'nde bölge içi ulaşımı sağlayan yolların bakımı onarımı yeni açılacak olan yolların alt yapısının oluşturulması, kaldırımların düzenlenmesi ve yol üst yapısının betonlanması, pis su kanalizasyon şebekesi hatlarının bakım ve onarımı, yeni yapılacak olan güzergahların projelendirilmesi ve araziye tatbiki, yağmur suyu drenaj kanallarının oluşturulması, bakımı temizlenmesi, yağmur suyu menfezlerinin sürekli olarak çalışır halde bulundurulması gibi tüm hizmetler bölge müdürlüğünce yapılmaktadır.

FEN VE İMAR HİZMETLERİ

İşletmelere ait yapı ruhsatı, yapı kullanım izin belgesi (iskan) ve GSM işyeri açma çalışma ruhsatı bölge müdürlüğümüz tarafından verilmektedir. Ayrıca arsaların imar durumları ve aplikasyon planlarının verilmesi, imar planlarının, tadilatlarını, parse-lasyon planlarının hazırlanması (tapu tescilleri için), üst yapı sanayi tesisi inşaatlarının projelerinin onaylanması, denetlenmesi gibi hizmetlerde bölge müdürlüğünce yapılmak-tadır.

BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ BİNASI

Bölge müdürlüğü binasında konferans salonları girişimcilerin hizmetindedir. Ayrıca bölge müdürlüğüne ait iş makineleri, itfaiye araçları, hasta nakil aracı, çöp toplama kam-yonları gibi araçlar bölgede faaliyet gösteren fabrikaların hizmetindedir. Araçlar genel amaçlı, elektrik, kullanma suyu ve atık su konularının bütünü için yeterli kapasitededir.

TÜRK TELEKOM

Türk Telekom santrali telekomünikasyon hatları ile 5500 aboneye hizmet verme kapasite-sine sahip olup, telefon, ADSL internet ve data hizmeti vermektedir.

AOSB SAĞLIK OCAĞI

Sağlık ocağı işletmelerden gelen hastaların tedavi ve bakım hizmetlerini bir doktor, bir hemşire ve bir sağlık memuru ile yapmaktadır.

PTT HİZMET OFİSİ

Tüm posta, kargo ve fatura tahsilatı hizmetlerini vermektedir.

KOSGEP TEKSTİL KALİTE KONTROL LABORATUARLARI

AOSB bölgesi içinde Avrupa Birliği desteği ile kurulmuş olan KOSGEP tekstil kalite kontrol laboratuvarları tekstil konusunda faaliyet gösteren firmalara uluslararası kalite kontrolü konusunda hizmet vermektedir. Tesis sadece Adana'ya değil Kahramanmaraş, Gaziantep, Hatay ve Mersin'deki tekstil firmalarına da hizmet vermektedir.

S.NO	SEKTÖREL DAĞILIM	ÜRETİM	ÜRETİM ARA VEREN FİRMALAR	İNŞAAT	PROJE	TOPLAM	%
1	Ağaç Sanayi	13	1	0	5	19	5,0
2	Ambalaş	6	0	0	1	7	1,8
3	Banka	2	0	0	2	4	1,1
4	Boya Sanayi	5	0	0	0	5	1,3
5	Cam Sanayi	2	0	0	0	2	0,5
6	Depolama	7	0	0	0	7	1,8
7	Döküm	7	1	1	1	10	2,6
8	Elektrik	5	1	1	0	7	1,8
9	Gıda Sanayi	27	0	5	2	34	9,0
10	Kağıt Sanayi	11	0	0	0	11	2,9
11	Kimya Sanayi	17	3	5	1	26	6,9
12	Makina	11	0	5	1	17	4,5
13	Metal	35	6	12	9	62	16,4
14	Nakliye	3	0	1	0	4	1,1
15	Petrol	11	3	0	1	15	4,0
16	Plastik	21	2	3	7	33	8,7
17	Tekstil	65	6	8	9	88	23,2
18	Tohumculuk	2	0	0	0	2	0,5
19	Yapı Elemanları	13	2	5	6	26	6,9
	Toplam	263	25	46	45	379	

Kaynak: AOSB Verileri

Tablo18 : Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesindeki Fabrikaların Faaliyet Kolları

	İŞLETME ÜNVANI	Üretim Konusu	İstihdam
1.	ADANA MENSUCAT SAN. TİC. A.Ş	İplik	49
2.	ADVANSASASA POLYESTER SAN. A.Ş	İplik	301
3.	AKÇA TEKS. OTO. END. EKİP SAN. TİC. A.Ş	İplik	81
4.	AKKOÇ DERİ SAN. VE TİC. A.Ş	Ayakkabı	40
5.	AKSU DOKUMA SAN. VE TİC. A.Ş	Dokuma	22
6.	AKTAY TEKS. SAN. VE TİC. A.Ş	Dokuma	42
7.	AKUĞUR TEKS. SAN. VE PAZ. LTD. ŞTİ	Dokuma	127
8.	AKUĞUR TEKS. SAN. VE PAZ. LTD. ŞTİ	Dokuma	127
9.	ALPAT DAY. TÜK. VE TEKS. MAM. SAN. TİC. A.Ş	-----	-----
10.	ALPER ÖRME VE KUMAŞÇILIK SAN. TİC. A.Ş	İplik Dokuma	11
11.	ANADOLU AKRİLİK ELYAF İPL. TEKS. SAN. TİC. LTD. ŞTİ	İplik	2
12.	ARAT TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş	Konfeksiyon	282
13.	ARI AMB. TEKS. TAR. VE GIDA ÜRN. SAN. TİC. LTD. ŞTİ	İplik	60
14.	ARKON TEKSTİL KONF. SAN. İML. PAZ. LTD. ŞTİ	İplik Dokuma	117
15.	ATESA TEKS. İNŞ. SAN. TİC. A.Ş	İplik	66
16.	ATLANTİK ELYAF TELEF SAN. TİC. LTD. ŞTİ	Elyaf yıkama	5
17.	BAKIRLAR TEKS. SAN. VE TİC. A.Ş	İplik	78
18.	BAKIRLAR TEKS. SAN. VE TİC. A.Ş	İplik	78
19.	BAŞDOĞAN HALI TEKS. SAN. A.Ş	Dokuma	8
20.	BCN TEKSTİL SAN. TİC. LTD. ŞTİ	Dokuma	29
21.	BEFİ TEKSTİL SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	Dokuma	10
22.	BEYTEKS. TİC. VE PAZ. LTD. ŞTİ	İplik	32
23.	BİLGÜN TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş	Dokuma	38
24.	BİLTAŞ BİLİCİLER TEKS. SAN. VE TİC. A.Ş	İplik	64
25.	BOSSA ENTEGRE TESİSLERİ	Dokuma	589
26.	BTD TEKSTİL SAN. TİC. A.Ş	-----	-----
27.	BTG TEKSTİL SAN. VE DIŞ TİC. LTD. ŞTİ	İplik	12
28.	ÇALIŞKANLAR PAMUK SAN. VE TİC. A.Ş	Dokuma	14
29.	ÇA-TEKS TEKS. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	İplik	44
30.	DENGE TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş	Dokuma	38
31.	DİNÇKAN MAKİNA İNŞ. TURZ. VE TEKS. LTD. ŞTİ	Dokuma	14
32.	EZER TEKS. İML. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	İplik	9
33.	FADLİ AKTAŞ	İplik	24
34.	FEMPA TEKSTİL SAN. TİC. LTD. ŞTİ	İplik	20
35.	FESATEKSTİL SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	İplik Dokuma	78
36.	FİBATEK TEKSTİL İÇ VE DIŞ PAZ. LTD. ŞTİ	Dokuma	31
37.	FURTEKS DOKUMA SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	İplik	11
38.	GÖRTEKS DOKUMA SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	Dokuma	3
39.	GÜVEN TEKSTİL SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	Dokuma	30

40.	HİLAL DOK. TEKS. APRE BOYA SAN. VE TİC. A.Ş	Dokuma	4
41.	HÜSEYİN KAYA TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş	İplik	14
42.	KARTEKS TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş	İplik	117
43.	KARTEKS TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş	Çuval	117
44.	KAZIKLI PLASTİK KİM. SAN. VE TİC. A.Ş	Tekstil Boya	85
45.	KİMSOY BOYA SAN VE TİC. A.Ş	İplik	28
46.	KİMTEKS TEKSTİL İNŞ. TİC. VE SAN. A.Ş	Kumaş	235
47.	MEFA MENSUCAT FAB. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	Sağlık ürünleri	29
48.	MET-TEK KULL. SAĞ. ÜR. LTD. ŞTİ	Dokuma	22
49.	METEKs MODA DOKUMA KUM. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	İplik	26
50.	MİLENTEKS SAN. VE TİC. A.Ş	Tekstil terbiye	59
51.	MİSİS APRE TEKS. BOYA ENERJİ İNŞ TURZ. SAN. VE TİC. A.Ş	Dokuma	124
52.	MTN TEKSTİL DOKUMA SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	Tekstil	2
53.	OĞUZ TEKS TİC. VE SAN. A.Ş	İplik Plastik Grontül	240
54.	ORTAŞEL MAK. ELK. İNŞ. TAAH. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	Tekstil terbiye	12
55.	ORZE TEKSTİL TURZ. SAN. VE TİC. A.Ş.	Dokuma	106
56.	OVA TEKSTİL SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	İplik Dokuma	9
57.	ÖZBUCAK TEKS. SAN. VE TİC. A.Ş	Konfeksiyon	757
58.	PALMIYE ÇORAP TEKS. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	İplik	26
59.	PANEKS TEKS. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	Dokuma	11
60.	PE-BATEKS. İNŞ. TURZ. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	Konfeksiyon	31
61.	RONAY TEKSTİL SANAYİ VE TİC. A.Ş	Sera örtüsü	20
62.	SACİT ACIMIŞ	Konfeksiyon	15
63.	SALTANLAR TEKSTİL SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	Örgü	9
64.	SET İHRACAT VE İTH. TİC. TURİZM LTD. ŞTİ	Şetland	7
65.	SEYTEKS TEKS. SAN. VE TİC. A.Ş	Konfeksiyon	31
66.	SG KONF. İTH. İHR. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	İplik	219
67.	SGATEKSTİL. TİC. PAZ. LTD. ŞTİ	Dokuma	19
68.	SİV-TEKS TEKS. TİC. VE SAN. A.Ş	İplik	108
69.	ŞİMŞEK TEKSTİL SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	İplik	36
70.	ULAŞ PAMUK SAN. VE TİC. A.Ş	Dokuma	42
71.	ULUSOY TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş	İplik	145
72.	ULUSOY TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş	İplik	79
73.	ULUSOY TEKSTİL SAN. VE TİC. A.Ş	İplik	77
74.	YENİGÜN ORMAN ÜRN. VE KAĞIT SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ	Konfeksiyon	27
		TOPLAM	5.468

Kaynak : AOSB Verileri (Tahmini)

Tablo 19: Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi'ndeki Tekstil Fabrikalarının Üretim Konusu ve İstihdamları

4.4 Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi'nin Türkiye Tekstil Üretimindeki Yeri

Adana'da tekstil sanayinin gelişimi ise 1930-1940 yıllarında tarıma ve tüketime dayalı sanayileşme ile başlayan sanayi faaliyetleri 1940 yıllarından itibaren daha büyük ölçekli fabrikalar olma sürecine girmiştir.

1950'li yıllarda Adana'da hızlı kentleşmeye bağlı olarak inşaat malzemesi üreten fabrikalar faaliyet göstermeye başlamıştır. 1956 yılında Osmaniye, Gaziantep, Mersin, Konya yollarının birinci sınıf yol durumuna gelmesi Adana'nın transit merkez olmasını sağlamış ve ilin önemi artmıştır. Seyhan Hidroelektrik Santralinin Çukurova Elektriğine devir edilmesi 1960'lı yıllarda çeşitli sektörlerle ait bir çok fabrika faaliyete geçmesi, 1970'li yıllarda sanayi sektöründe holdingleşme başlatmıştır. Bugün içinde çoğunu tekstil fabrikalarının oluşturduğu bir çok fabrika Türkiye'de faaliyet gösteren en büyük 500 sanayi tesisi içinde yer almaktadır. Cumhuriyet'in ilan edildiği yıllarda 2 iplik ve dokuma fabrikası bulunmaktaydı. Bugün 25 ve daha fazla işçi çalıştıran tekstil işyerlerinin sayısı 200'e yaklaşmıştır. Bu fabrikaların 1/3'den fazlası Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesinde yer almaktadır.

Fotoğraf 8: İplik Fabrikası

1980 yılından sonraki sanayileşme sürecinde gerek iç pazar gerekse dış pazarda rekabet gücünü arttırıcı yeni düzenlemelere gidilmiştir.

Girişimcilere kolaylık sağlamak, imalat sanayinin dağınıklıktan kurtarmak verimli tarım arazileri üzerinde sanayi yapılmasını ve sağlıksız kentleşmeyi önlemek amacıyla organize sanayi bölgesi (OSB) kurulmuştur.

Türkiye’de alanında en büyüklerden biri olan (AOSB) Adana-Ceyhan kara yolu üzerinde, merkez Yüreğir ilçesine bağlı Yakapınar beldesinin kuzeyinde tarıma elverişli olmayan bin 225 hektar alan üzerine kurulmuş, Türkiye’nin en büyük organize sanayi bölgelerinden birisidir.

AOSB’de firmalar, tekstil, metal, gıda, yapı elemanları, plastik, ağaç sanayi, kimya sanayi, makine, boya, döküm, kağıt sanayi, ambalaj, banka, cam depolama, elektrik, matbaa, nakliye, petrol ürünleri, tohumculuk, yağ sanayi gibi alanlarda üretim ve faaliyeti gösteriyor. Bu firmalar yaklaşık 18 bin kişiye istihdam sağlamaktadır.

Bugün AOSB’de faaliyet gösteren firma sayısı 278’e ulaşmıştır. Bu kadar kuruluşun faaliyet gösterdiği AOSB’de arsaların %91’i satılmış ancak doluluk oranı %60’larda kalmıştır. Bu durumu özellikle krizler ve yeni çıkan teşvik yasası etkilemiştir. Adana geçmişten bu yana pamuk diyarı Çukurova’nın bulunmasından dolayı tekstilde ön plana çıkmıştır. Adana’da tekstilciler artık klasik ürünler yerine fantazi iplik, örme boyama gibi katma değerli ürünlere yönelmeye başlamıştır. AOSB’deki tesislerin %30-35’i tekstil sektöründe faaliyet göstermektedir.

AOSB yönetimi bu sıralar OSB sınırlarına ulaşan doğal gazı sanayicinin kullanması için projeleri incelemektedir. Hangi tesisin ne kadar doğal gaz kullanacağını hesabını titizlikle yapmaktadır. Bu nedenle doğal gaz kullanan OSB’lere inceleme gezileri devam etmekte elde edilen bilgiler paylaşılmaktadır. Altyapısı tamamlanmış AOSB’de atık su , temiz su, elektrik tüketim bilgileri toplanmakta ve yayılmaktadır. (Grafik1,2,3) AOSB’nin övünç kaynakları arasında elektrik dalgalanmalarının minimum olması ve KOSGEP’in Türkiye’de 2 adet olan tekstil kalite kontrol laboratuvarlarından birine sahip olmasıdır. Bu laboratuardan Adana ve çevre illerde hizmet veren kuruluşlar yararlanmaktadır. Böylece geçmişte büyük kentlere gönderilen ve numune başına para ödenen, sonuçların 15-20 günde geldiği işletmelere kısa sürede hizmet ve sonuç vererek büyük kolaylık sağlamaktadır. AB’nin finansal desteğiyle alınan cihazlara hasıltan uv ışınları dayanıklılığına kadar birçok test yapılabilir. AOSB’de kurulan çıraklık okulu binası uzun süre önce tamamlanmış ancak sanayici ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın üzerine düşmemesinden dolayı eğitime açılmamıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Adana, Türkiye'nin güneyinde Akdeniz Bölgesinin doğusunda yer alan ekonomik ve kültürel açıdan hızlı bir gelişme gösteren bir merkez konumundadır. Akdeniz havzasının ikinci büyük deltası olan Çukurova Deltası üzerinde yer almaktadır. Eski bir tarihe sahip olan Adana büyüyüp gelişmesini bereketli topraklara ve elverişli iklim koşullarına borçludur.

Cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana Adana ekonomik alandaki gelişmesini sürdürmüştür. 19.yy'da başlayan pamuk ve pamuğa dayalı sanayi ve ticaret yaşamı Adana'yı Türkiye Cumhuriyeti'nin sanayileşen ilk şehirlerinden biri haline getirmiştir. 1950 yılından sonra şehrin artan zenginliği çevre illerden bu yöreye iç göçü başlatmış ve bu güç ekonomik ve sosyal sorunları da beraberinde getirmiştir. Ancak bu dönemde Marmara Bölgesine verilen teşvikleri yatırımcıların ilgisinin bu bölgeye kaymasına Adana'daki ekonomik faaliyetlerin duraklamasına neden olmuştur.

Bu olumsuzluklara rağmen 1990'lı yıllarda Adana yeniden bir yapılanma ve kalkınma dönemine girmiş sürekli artan göçlere rağmen organize sanayi bölgesi ve diğer sanayi tesislerinin şehre kazandırdığı üretim kapasiteleri Türkiye ortalamalarının üzerinde olmuştur. Bu şehirdeki ekonomik hayatında ticaret sektöründe önemli bir paya sahiptir. Ticaretin önemli olmasında üretilen malların kalitelerinin yüksek olmasından dolayı ülkemiz ve dünya pazarlarında aranır olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle pamuklu mensucatin bir bölümü Çukurova'da üretilip dünya pazarına arz edilmektedir. Bir tarım cenneti olan Adana bu özelliğinden dolayı sürekli ve yoğun bir göçe maruz kalmıştır. Yaz aylarında mevsimlik işçi olarak Doğu ve Güneydoğu'dan pek çok kişi Adana'ya gelmektedir. Bu kentte çalışan nüfusun %45'i tarım, %15'i sanayi %40'ı ise hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. Adana'da yaklaşık 50.000 hane geçimini tarımdan sağlamaktadır. Devlet planlama teşkilatının 2003 yılında yaptığı illerin sosyo ekonomik gelişmişlik sıralamasında 8. sırada yer alan Adana imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında 12, sağlık sektörü gelişmişlik sıralamasında 18, eğitim sektörü gelişmişlik sıralamasında ise 19'uncu sırada yer almaktadır. 2008 yılı vergi tahakkuku 1.773 milyon tahsilatı 1.290 milyon tl'dir. Toplam tahsilat içersinde 0,77 pay ile Türkiye genelinde 10. sırada bulunmaktadır.

Adana gelişmesini tarıma özellikle pamuk bitkisine borçludur. Ancak stratejik bir ürün olmasına rağmen pamuk üretimi hızlı bir düşüş göstermektedir. Oysa pamuk dünya genelinde fiyatı artan bir tarım ürünüdür. Dünyada yaklaşık 25milyon tonluk üre-

timin yaklaşık %26'sını Çin karşılamaktadır. Yani en büyük üretici durumundadır. Ancak ABD pamuk piyasasını elinde tutmaktadır. Türkiye dünya pamuk üretiminin yaklaşık %3,5'ini karşılamaktadır. Ancak uygulanan yanlış politikalarla pamuk üretimi sürekli gerilemekte pamuk ihracatımız azalırken ithalatımız artmaktadır. 1980'li yıllara kadar dünya'nın sayılı pamuk ihracatçısı durumunda iken son yıllarda pamuk ithalatımız 1 milyon tona yaklaştı Türkiye pamuk üretiminin önemli bir kısmını karşılayan Adana ve çevresinde çiftçiler pamuğun maliyetini karşılamadığı gerekçesiyle başka ürünlere yöneldi ve pamuk ekim alanları önemli ölçüde daralma gösterdi. Oysa pamuk hem Türkiye hem de dünya için çok önemli bir ürün, çoğu sektöre hizmet etmekte oluşturduğu istihdamlar da işsizliğe çare olmaktadır.

Pamuğun ekim alanlarının daralması ve üretimin düşmesi çiftçilerin bu ürünü ekmemelerinin nedenlerini;

Pamuk, stratejik bir ürün olmasına rağmen üretici her, geçen gün sorunlu hale gelen bu ürünü fazla ekmemeye başlamıştır. Bunun nedenlerini;

- Pamuk tüketiminde talep artışı ve üretiminde prim ile desteklemesine rağmen durumun değişmemesi
- 2007 yılında yaşanan aşırı kuraklığın verim ve üretim azalmasına neden olması, buna bağlı olarak zorunlu olarak pamuğun kalitesiz sularla sulanması ve topraklarda tuz birikimi olmasından dolayı kozaların açmaması
- Likus adlı sineğin üretimi etkilemesi, ilaçlamanın gecikmesi.
- Pamuk üretimi süresince sıcaklığın artması ve yıllık yağışın düzenli olması gerekirken Mayıs, Haziran aylarında yağmur yağmaması pamuktan alınan verimin azaldığının da en önemli nedenleri arasında bulunmaktadır.

Sonuç olarak bölgemiz ve ülkemiz için stratejik öneme sahip olan pamukta yaşanan bu sorunların aşılması gerekiyor.

Pamuğa prim uygulamasına devam edilmesi ve verilecek miktarın ekim yapılma-
dan önce açıklanmasının olumlu olacağı düşüncesindeyim.

Bununla birlikte kuraklık nedeniyle sancılı bir dönemden geçen pamuğun eski günlerine kavuşması için;

- Üretimi arttıracak prime ek olarak üreticiye ilaç, gübre ambalaj vb. destek sağlanması,
- 7 yıl süren yoğun çabalar ve çalışmalar sonucunda oluşan **Ulusal Pamuk Konseyi**'nin çalışmalarına destek verilmesi ve işlevliğinin artırılması, kuraklık desteği kapsamına pamuğun da alınması.

Aksi takdirde; üreticilerin pamuk yerine alternatif ürünlere kayması üretimimizi daha da azaltacak ve pamukta dışarıya bağımlılığımız daha da artacaktır.

Pamukta yaşanan bu sancılı dönemin en yakın zamanda alınacak tedbirler ile geçeceğini ve “beyaz altın”ın üreticinin tekrar bu ürünü ekeceğini tahmin ediyorum.

Adana ekonomisinde tekstil sektörü lokomotif sektör halindedir. İl ekonomisinin en büyük potansiyelini bu sektör oluşturmaktadır. Yüksek kaliteli ürünler Adana ilini yurt içi ve yurt dışı pazarlarda rekabetçi bir duruma getirmiştir. Tekstil sektöründeki üretim, sentetik iplikten çok çeşitli kumaşlara kadar uygulanmaktadır.

Adana'daki yatırımlarda tekstil sektörü ağırlıkta olup bu sektöre yapılan yatırımlar halen bir azalma göstermeden devam etmektedir. Bu alanda İsviçre, Fransız, Amerikan ve Alman firmalarla yatırım ortaklıklarına girilmektedir. Adana organize sanayi bölgesinin kapladığı alan ve fabrika sayısı açısından Türkiye'nin en büyük organize sanayi bölgelerinden birisidir.

Tam olarak faaliyete geçtiğinde 400 ile 500 arasında fabrikanın kurulacağı bu sanayi bölgesinde yaklaşık 50.000 kişiye iş imkanı sağlanacaktır. Bugün bu sanayi bölgesinde 263 sayıdaki sanayi tesisi hizmet vermekte bu sanayi tesislerinin 74 tekstil fabrikaları oluşturmaktadır.

Organize sanayi bölgelerinde ve Adana organize sanayi bölgesinde yaşanan sorunlar ve öneriler:

OSB kurulması düşünülen yerler için efektif bir talep araştırılmasının yapılması.

OSB uygulamasının kent ve bölge planlama süreçlerinden bağımsız ve kopuk gerçekleştirilmesi.

OSB'lerin gelişim sürecinin çok hızlı olmasından dolayı aynı anda çok yatırım

projesinin oluşması sınırlı kaynak ayrılması.

OSB'lerin çoğu devlet desteği alınarak kurulmakta devletin kredi desteğinin yetersiz kalması kuruluşları ödenek yetersizliğinden dolayı tamamlanamaması ve üretime geçiş sürecinin uzaması.

OSB'lerin endüstriyel üretim yapan bölgeler olmalarının yanı sıra üretilen ürünlerin sürekli geliştirilmesi ileri teknoloji kullanarak daha kaliteli ürünlerin üretilmesi için OSB bünyelerinde teknoloji gelişim merkezleri kurulması.

OSB'lerin daha temiz ve daha ucuz enerji temin etmeleri sağlanmalı.

OSB'lere daha hızlı ve daha kolay ulaşım sağlanmalı.

OSB'lere kalifiye elemanlar yetiştirmek üzere mesleki okullar açılmalı ve desteklenmeli.

Yeni uygulamaya konulan ve OSB'lerin illerin gelirlerine göre teşvik sistemi uygulamasının birbirine yakın kentler arasında haksız rekabet yaratmasından dolayı sanayicilerin yatırımlarını yer seçmelerini olumsuz yönde etkilemiştir. Yeni teşvik yasası bedava arsa %50 enerji indirimi sigorta ve gelir vergi konusunda uygun imkanlar sağlamaktadır. Ancak bu yasa henüz alt yapısını tamamlamamış OSB'lere yatırım yapılacağını alt yapısı tamamlanmış üretim yapan tesislerin bu yeni açılacak fabrikalarla rekabet etmesinin zor olacağı açıkça görülmektedir.

Bu durum aynı zamanda bir fabrikanın daha iyi imkanların sunulduğu diğer kente taşınması yeni istihdamlar yaratır mı sorununu gündeme getirmektedir.

Sanayinin gelişmesi şehirde yaşayan nüfusun artmasına neden olur, ihtiyaç duyulan kalifiye elemanları yetiştirecek örgün eğitim kurumlarının sanayi-üniversite ilişkisinde önemli gelişmeler sağlanması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Zaten üniversitenin sanayiye yol verici ve bilgilendirici etkisiyle beraber kalifiye eleman yetiştirme durumu bu sürecin hızlandırılması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmalarımı yaparken gördüğüm önemli sorunlardan birini de sanayinin gelişmesi sırasında planlı bir yapılaşmanın hem şehirlerin görünümünü fabrikaların şehir içinde kalmamasını hem de tarıma uygun arazilerin korunmasını sağlayacaktır.

Son yıllarda bu konu ile ilgili olarak alınan önlemler Adana sonuca ulaşmaya başlamış alt yapısı sağlam gelişmeye uygun teknoloji yenilenmesine imkan hazırlayan çağ-

daş modern görünümlü organize sanayi bölgelerini ve küçük sanayi sitelerinin kuruluşları gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak Adana, Türkiye’de kalkınmanın başladığı ilk kentlerden birisidir. Verimli tarım topraklarına sahip olması uygun iklim koşulları gelişmiş sulama sistemiyle çok çeşitli ürün yetiştirebilme özelliğiyle tarım ve tarıma dayalı sanayinin daha da geliştirilmesiyle tarım, ticaret ve sanayide Türkiye’nin önde gelen kentlerinden biri olacaktır. Bu kaynakları daha verimli kullandığında ticaretin, sanayinin, tarımın, ekonomimizin ihracattan önemli bir cazibe merkezi haline getirecektir.

KAYNAKÇA

1. ARDOS, M., “Türkiye Ovaları Jeomorfolojisi” Cilt. 1 İst. Üniv. Yay. No: 3263, Edebiyat Fak. Yay. No: 3194 Acar Matbaacılık Tesisleri, İstanbul, 1984.
2. ATAŞ, C., 2006. İkitelli Organize Sanayi Bölgesi ve Mekansal Etkinlikleri Yüksek Lisans Tezi İst Üniv. Sos. Bil. End. Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul.
3. ARINÇ, K., 2006, Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri, I.Cilt, Kıyı Bölgeleri, Coğrafya Serisi, Erzurum, s. 117-119.
4. ANONYMOUS, 2003 TKB.Pamuk Danışma Kurulu, Aralık 2003, Denizli
5. ATALAY, İ., 1993 “Türkiye Toprakları” Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Yayın No: 51 Ders Kitapları Yayın No: 12 Adana.
6. BARAN, Y., 2003 “Çukurova Bölgesi’nde pamuk Tarımında Makineli Hasadın Ekonomik Analizi” Ç.Ü. Fen Bilimleri Enst. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana.
7. BORAN, Ş., 2007 “İzmir Ticaret Borsası ARGE Bülteni”, Ekim, 2007.
8. ÇİTÇİ, M., KARATAŞ, A., 2008 “ Adana Tarım Sektörü Analizi ve Vergi Potansiyeli” TÜİK, Adana Bölge Müdürlüğü, Adana
9. DOĞANAY, H., 2002, Coğrafya Öğretim Yöntemleri Orta Öğretimde Coğrafya Eğitiminin Esasları, Aktif Yayınevi, İstanbul, s. 105-106
10. DOĞANAY, H., 1993, Coğrafya da Metodoloji (genel Metodlar ve Özel Öğretim Metodları), MEB Öğretmen Kitapları Dizisi, No: 187 İstanbul s. 78-80
11. Döndü ÜÇEÇAM, Selçuk HAYLİ, Osmaniye İlinde Yerfıstığı Tarım ve Önemi Fırat Üniv. Sos. Bil. Dergisi. Cilt: 14 Sayı: 2 Sayfa: 67-92, Elazığ - 2004
12. DURMUŞ.E.,YİĞİT.A., 2006 Türkiye’nin Tarım Yöreleri., IV. Ulusal Coğrafya Sempozyumu. Ankara Üniv. Tucaum, s.101-113., Ankara

13. Esen DURMUŞ, Selçuk HAYLİ. Türkiye’de meyve Üretim Yörelere Fırat Üniv. Sos. Bil. Dergisi, Cilt: 13, sayı:2. s.23-54, Elazığ -2003
14. ERİNÇ, S., 1995 Gediz ve küçük Menderes Deltalarının morfolojisi IX meslek Haftası Bildirileri, İstanbul
15. ERİNÇ, S., “Çukurova’nın Alüvyal Morfolojisi Hakkında.” İstanbul Üniv. Coğr. Enst. Derg. 2 (3-4), 1952-1953 s. 147
16. GÜNGÖRDÜ E., 2008 Coğrafya’da Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Asil Yay. Dağıtım Ltd. Şti. Ankara, s. 61-62
17. GÖNEY, S., 1976, Adana Ovaları I, İst. Üniv. Coğ. Enst. Yay. No..88, İstanbul, S.67-78
18. GÖNEY, S. 1976 Adana Ovaları-I İstanbul Üniversitesi, Yay. No: 2162, İstanbul.
19. İzmir Ticaret Borsası Raporları
20. MERT, M., 2007 “Pamuk Tarımının Temelleri” ZMO Yayınları Dizisi No:7, Adana.
21. Mehmet Hüseyin Bilgin, Selçuk Ar, İstanbul Organize Sanayi Bölgeleri ve siteleri İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 2004, S.85
22. MUTLUER, M., 1995, Gelişimi, Yapısı ve Sorunlarıyla Denizli Sanayi Odası, İzmir
23. OSBUK, Türkiye Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluşu ve Gelişimi, I.Osb Zirvesi Sonuç Raporları, Şubat 2004, Ankara, <http://www.osbuk.org/doc/OSBUKuygulamalar.doc>
24. OKTAY.A.R., 1999 Dünya Tekstil ve Konfeksiyon Üretimi ve Ticaretindeki Eğilimler Hedef, Temmuz, S.56-59
25. ÖZER.A.,1999, Pamuklu Tekstil Sektör Raporu Türkiye Sanai Kalkınma Bankası. A.Ş.,Haziran
26. KARA, H., 1989 Cumhuriyete Kadar Çukurova Nüfusu Coğrafya araştırmaları Cilt.1 sayı.1 şubat. Ankara
27. <http://www.adanaorganize.org.tr>

28. KISACIK S., 2005 “Adana’deki Kombiler üzerine Bir Çalışma” Yüksek Lisans Tezi Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Adana.
29. KARABORAN, H. 1975. Die Stadt Osmaniye In Der Oberen Çukurova, Entwicklung. Struktur Und Funktionen Einer Türk İse Chen Mittelstadt, Heidelberg.
30. KARA, H., 1988, “Türkiyede Pamuk Üretim Alanları”Coğrafya Araştırma Dergisi sayı: 11. Ankara
31. KARA, H., “Çukurova’da Pamuk” Ankara Üniv DTCF Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:7., Ankara.
32. ŞAHİN, C., DOĞANAY, H., 2000, “Türkiye Coğrafyası.” Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
33. Zirai mücadele ve Zirai Karantina Genel Müdürlüğü 1965, Pamuk Hastalıkları ve Mücadelesi Ankara. (<http://www.zmo.org.tr>)

ÖZ GEÇMİŞ

11. 01. 1964 tarihinde Almus / TOKAT'ta doğdum. İlk, orta ve lise öğrenimimi Elazığ'da tamamladım daha sonra Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümüne girdim ve 1988 yılında mezun oldum. 1994 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Arabiim Dalı, Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitime başladım. Uzun yıllar dersane öğretmenliği ve yöneticiliği yaptım. Halen Adana Final Dergisi Dershanesi'nde Coğrafya öğretmenliği yapmaktayım. Evli ve üç çocuk babasıyım.

2010. ELAZIĞ

Tayfun YILMAZ